

GÜNÜMÜZDE GENÇLİĞİN PROBLEMLERİNE DOĞRU

M. FETHULLAH GÜLEN

GÜNÜMÜZDE GENÇLİĞİN PROBLEMLERİNE DOĞRU

M. FETHULLAH GÜLEN

GENÇLİĞİN PROBLEMLERİ

Aile ve Önemi

Cinsiyet Mevzuu

Ergenlik (büluğ) Çağı

Evlilik Meselesi

Çocuğun Eğitiminde Şefkat

Çocuklarla İlgilenme

Evde Af ve Müsamaha Meltemi

Çocuğun Yetiştirilmesi ve Eğitimi

Anne Baba ve Diğer Büyükler

Çocuk ve Çevresi

Çevre Hakkında Birkaç Husus

Çocuklarda Oyun ve Eğlence

Çocuklar İçin Oyun Türleri

Oyuncak Seçimi

Okunacak Yayınlara Dikkat

Disiplin ve Temizlik

Disiplin

Düzen ve Temizlik

Yeme ve İçme

Yatıp Kalkma İle Alakalı Bazı Hususlar

Maddi ve Manevi Temizlik

Günümüzde Gençliğin Problemlerine Doğru

İnanç

İman İnsanı Cennete Ulaştırır

Kız Çocuklarıyla Alâkalı Küçük Bir Mütalaa

Erkek ve Kadının Değişik Yönleri

Kızlarda Kılık ve Kıyafet

Öğrenme Çağı ve Öğretme Ameliyesi

Öğrenme için belli bir yaşa ulaşılması şarttır
İlk öğretilecek şeyler

Oyun ve Oyuncakta Bazı Tavsiyeler

Çocuklarda Oyun Devresi ve Oyun Malzemeleri

Talim ve Terbiye İle Alakalı Bir Kısım Prensibler

Muhatabın Tanınması Prensibi

Kusursuzlara Karşı Müsamaha Prensibi

Telkinde Müşahhaslaştırma Prensibi

Gönlün Yüce İdeallerle Donatılması Prensibi

İyi ve güzel sözlerle telkin prensibi

Sevgi ve Korku Muvazenesi Prensibi

Tedip Prensibi

Yuvada Zıtlıkların Bulunmaması Prensibi

Yuva

Yuvanın Teşekkülü

Yuvada huzur ve emniyet

İzdivaçta Veraset

Çocuğun Dünyaya Gelmesi

Anne Babanın Davranışları

Aile ve Önemi

Şimdi, bu noktadan geri dönerek, hâneye kuşbakışı bir göz atmak ve sonra da bizzat onun talim ve terbiyesine ve bu hususta ona verilmesi gerekli olan şeylere temas etmek istiyoruz.

Aile, çocuğun içinde büyüyüp gelişeceği bir (hücre) ve meşcerelik ve onu topluma yükselten en birinci dinamik müessesedir.

Aslında mükemmel kurulmuş bir aile, onu meydana getiren fertleriyle dar çerçevede bir millet ve küçük bir toplumdur. Dede, nene; anne, baba; büyük ve küçük kardeşler ve hattâ, maca ve halalardan teşekkül eden -olabilirse- derli toplu mevzûn ve ahenkli bir toplum...

Millî yapının en sağlam rükünleri, bu küçük hücrede serpilir gelişir. Âdap, ahlâk ve içtimaî muâşeret orada elde edilir. Evet, yaşlılara saygı ve hürmet, küçüklere şefkat; arkadaşlara gönülden ve insanca davranma hep orada öğrenilir. Orada, dede ve nenesine merhamet; anne ve babasına hürmet ve itaat; emsallerine insanca davranma ve mürüvveti öğrenen kimse, toplum içinde de bu yüce hasletleriyle varolacak ve görünecektir. Orada, faziletlerden mahrûm ve 'güdük' yetişenler ise, toplumda içtimaî cereyânlara sebebiyet vereceklerdir. Buna binâen, terbiye için mutlaka derli, toplu ve sıhhatli bir aileye ihtiyaç vardır. Ailenin sıhhati nispetinde, yetişen nesiller de, dengeli ve millete yararlı olur. Aksine, o aile, toplum düşmanı yetiştiren bir fabrika gibi, yurdun da yuvanın da aleyhinde işler durur...

Ailenin sıhhatli ve dengeli olması

1) Anne-baba, birbirlerine karşı hak ve vazifelerinde, münasebet ve davranışlarında tam açıklık ve uyum içinde bulunmalıdırlar. Anne-babanın, birbirlerine karşı her müspet tutum ve davranışı, çocukların irfan dağarcığına atılmış eşsiz bir elmas mâhiyetindedir. Mevsimi geldiği zaman çocuk, dağarcığı açar; elması çıkarır ve değerlendirir. Aksine, ebeveynin her huysuzluğu da, onların masum dimağlarında simsiyah bir çizgi olarak kalır gider. Onları menfi tanıtan ve küçük gösteren siyah bir çizgi...

2) Aile fertleri behemehal bir reisin etrafında toplanmalı ve onu o

hâneye ait bütün işlerde mercî kabul etmelidirler. Böyle bir davranış, yuvada itaat düşüncesinin yerleşmesine, birlik ve düzenin teessüsüne yardımcı olur.

3) Hânenin reisi, bütün aile fertlerine ve bilhâssa küçüklere karşı, mülâyim, lütufkâr, onların hizmetinde ve onları sevindirecek davranışlar içinde bulunmalıdır. Reisin, kendine düşen mükellefiyetleri bihakkın yerine getirmesi, ona karşı aile fertlerini yumuşatacağı gibi, onun idarî işlerini de bir hayli kolaylaştıracaktır.

4) Aile reisi, örf ve âdetler gereğince ve imkânları nispetinde, onlara hediyeler almalı ve alamadığı zamanda, neden almadığını, onların içinde herhangi bir kuşkuya meydan bırakmayacak şekilde izah etmelidir. Yoksa, onlardan bazılarının içinde, büyüme istidadını gösteren bu rahatsızlık, onulmaz bir ailevî hastalığa dönüşebilir.

5) Reisin, eve ait bazı işlerde, hanımına ve çocuklarına yardımcı olması, her ne kadar, kendine ait işlerin yanında bir külfet ise de, her an aile içindeki ağırlığını koruması ve istikbâlin yuvalarını kuracak olan çocuklara ders verilmesi bakımından oldukça mühimdir.

6) Aile fertleri, birbirlerine karşı çok saygılı ve terbiyeli davranmalıdırlar. Böyle hareket, ister istemez çocuklara da tesir eder ve onların dışı karşı münasebetlerini seviyeli kılar. Bundan başka, sıra onlara geldiği zaman, onlar da teşkil ettikleri hânelerde birbirlerine karşı kibâr ve efendi olmağa çalışırlar. Daha çocukluk çağlarında, kalp ve ruhlarına yerleştirilen bir hususu, hayata intikal ettirirken, riyâ ve suniliğe girdiklerini iddia etmeye de imkân yoktur.

7) Anne-baba, kendi anne ve babalarına karşı gösterecekleri hürmet ve tazim, çocuklar için en büyük terbiye dersi olacaktır. Modern yuva, dede ve neneye kendi içinde barınma hakkı tanımadığı için, günümüzün çocukları bu noktada talihsiz ve nasipsiz sayılırlar.

Keşke yuvalarımızı, onları da barındıracak şekilde ayarlayıp, dede ve neneler torunlarını sevme imkânını, kendimize de, anne ve babalarımıza hizmet etme zemini hazırlayabilseydik. Heyhat! Bir tarafta, bakım-görüşme muhtaç ve çocuk sevgisine susamış dedeler ve neneler; beri tarafta da bütün hayatı tek başına omuzlamaya çalışan toy babalar ve görüp gözetilmeden mahrum bedbaht yavrular... Şurası bir kere daha hatırlanmalıdır ki, yuvanın emniyet ve huzur verici olması, içinde teâtî edilen karşılıklı his alış verişine bağlıdır. Büyükler, sevecek ve şefkat edecek; küçükler de hürmet ve saygıda bulunacaklar... Ana-baba, hep sever ve şefkat eder, çocuk ise, daha ziyade bir vazife ve mükellefiyet şuuru içinde, ebeveynine hürmetli ve saygılı olmağa çalışır. İnsanda hizmet ve vazife şuurunun gelişmesi, uzun temrinlere (egzersiz) bağlıdır. Çocuk, elli defa, baba ve anneye, nasıl itaat ve hürmet edilmesi lazım geldiğini görmelidir ki, onu kavrasın, hazmetsin ve yaşayabilsin. Yoksa, pratiği olmayan mücerret telkinlerle, beklenen neticeyi almak oldukça zor; belki de bazı ahvalde imkânsızdır.

Denebilir ki; herkesin kendi büyüklerini yanında bulundurması, bulunduranların da bu işin devamını temin etmeleri bir hayli müşküldür. Hususiyle günümüzdeki hayat şartları, aile fertlerinin, ayrı ayrı yerlerde yaşamalarını mecburi kılmaktadır. Bu ise, arzu edilen stilde bir yuvanın teessüs ve devamına mâni gibi

görülmektedir.

Bunlar bir bakıma doğru olsa bile, ideâl yuvanın kurulmasını imkânsız kılacak mahiyette sebepler değildir. Neden, sene, belli bölümlere ayrılarak, her bölüm, aile fertlerinden birine tahsis edilip onunla geçirilmesin! Her mevsimin, aile fertlerinden birinin yanında geçirilmesi pekâla mümkündür.!

Bence, çocuğun ruhuna duyurmayı tasarladığımız şeyleri, ona duyurmak için, icabında, Çin'den, Maçinden dede ve nene ithâl etmek gerekse dahi, bundan geri kalınmamalıdır. Evet, çocuğu doyurmak ve tatmin etmek için her şey, ama meşru olan her şey, mutlaka yapılmalıdır. Aksi halde o, evde bulamadığı şeyleri sokakta arayacaktır. Bu ise, aile reisinin işini bütün bütün zorlaştıracaktır. Zorlaştırmaması bir tarafa, çocukların tamamen ele avuca gelmez birer azgın olmasını netice verecektir. Bir kere düşünün, evin içinde çocuğunu tatmin edememiş, kendine bağlayamamış baba, ona sahip çıkmak için, sokakla da boğuşma mecburiyetinde kalmıştır.

Keşke, çocuğu uslandırmak ve insan kılmak için, gerekli olan herşeyi onun yatağının başına kadar getirebilseydik de, sokaklarda, endişeli nazarlarla arkalarından koşturup durma mecburiyetinde kalmasaydık!

8) Yuva içindeki bütün işler ve bilhassa çocuğun bakım ve görümüyle alâkalı olanları, önceden tanzim edilip, sonra bir program altında yürütülmelidir. Bu hususta hülâsa olarak şunlar söylenebilir:

a) Yatıp kalkma ve yeme içmenin düzene sokulması.

b) Okuma, düşünme, çalışma ve çocuklarla meşgul olma saatlerinin tanzim edilmesi.

c) Çocuğun, mektep, sokak ve arkadaşlarıyla geçirdiği zamanlardaki durumunu tetkîke sarf edilecek vaktin belirlenmesi. Yiyip içme ve yatıp kalkma düzene konmamış bir hânede, ne bugün, ne de yarın verimli çalışmadan, istirahat ve sıhhatten bahsetmeye imkân yoktur. Evet, fertleri, vakitli vakitsiz yatıp kalkan bir ailede, istirahat saatleriyle meşguliyet saatleri iç içe girdiği için, hemistirâhat bozulmuş olur hem de çalışmalar neticesiz ve semeresiz kalır. Birinin yatma saatini öbürü; berikinin çalışma saatini de diğeri ihlâl edince, o hânede hiçbir şey yapmaya imkân kalmaz...

Bu bakımdan, çocukların, kendilerine en uygun saatte yatırılmaları; soğuk-sıcak hisaba katılarak, münasip vakitlerde dışarıya çıkarılmaları ve her gün onlarla meşgul olmaya tahsis edilen saatlerin, onların yanında ve onların terbiyesinde geçirilmesi elzemdir.

Onlara karşı muvaffak olmanın çok mühim bir yolu, sevgi, disiplin ve prensip üçlüsünden meydana gelmektedir. Bu yol, insanlara kadar uzanan, kâinât çapındaki ilahî ahlâk ve fıtrat yoludur. Bu itibarla, bu yolda yürüyen anne ve babalar rahat ve emniyetli, toplum da mesut ve huzurludur.

Cinsiyet Mevzuu

Terbiyede ehemmiyetle üzerinde durulması gerekli bir husus da, çocuğa kazandırılan şeylerin korunmasıdır. Yıllarca bin bir ihtimamla onun ruhuna mal edilen şeyler, hayatın her dönemecinde ve bilhassa cismaniyetini idrak ettiği dönemde titizlikle kontrol edilmezse hebâ olup gidebilir. Çocuğun mektep hayatı, sokakla ilk teması ve kendini ilk idrak ettiği devre, bu

tehlikeli dönemeçlerin başında gelir. Onun sokakla ilk temasa geçtiği devreye, daha önceki bahislerde dikkati çekmiştik. Mektebe olan alâkasını, ilerde müstakil bir bahiste tahlil etmeyi düşünüyoruz. Burada onu sadece cismaniyeti noktasından ele almak istiyoruz.

Ergenlik (büluğ) Çağı

Doğrusu bu devre muallimler içinde, ana-baba içinde en problemlili ve en endişe verici devredir. Bu dönemde çocuklar müspetle doyurulup meşru çizgide tatmin edilmezlerse, elden çıkmaları mukadder, yuvaya ve ölçülerimize yeniden dönmeleri de oldukça müşküldür.

Evet, o, benliğindeki cebrî yenilenmeye karşı kalbiyle ruhuyla ele alınıp, iç âlemi iyi şeylerle donatılmaz ve hayalini saran fücûr^[1] fırtınalarına karşı çevresinde faziletten bir çeper yapılmazsa, gidip bir çamur içine ârâm olması^[2] muhakkaktır.

Çocuğun bu devresini bilmeyen veli ve muallimler, her gün nefsin değişik bir emriyle karşılıklarına dikilen çocuklarını sadece şikayet ederler. 'Efendim, bunlar hırsızlık yapıyor, yalan söylüyor, kadınlara sarkıntılıkta bulunuyor, hatta ana-baba ve öğretmenlerine karşı geliyor...' Oysa ki yapılacak şey, onu meşru dairededeki zevk ve lezzetlerle tatmin edip, içinde bin elem ve ızdırabın bulunduğu gayrı meşru^[3] dairededeki keyiflerle, kalbin kirlenmesine ve ruhun örselenmesine meydan vermemektir.

Oyun, eğlence ve sporla alâkalı bölümde, gençlerin vücutlarındaki enerji fazlalığını atarak boşalmalarının ehemmiyeti üzerinde durmuştuk ve etrafında bir hayli tahşidat yapmıştık. O önemli mevzuyu oraya havale ederek burada sadece serlevha yaptığımız cinsiyet üzerinde durmak istiyoruz. 'Cinsiyet noktası' derken daha

ziyade, ferdin arzuları ve iştihalarıyla kendi kendini bulması ve bilhassa şehevî hislerinin baskısı altına girmiş olmasını kastediyoruz.

Bazı istisnai durumlar olsa bile, cinsî arzuların ağırlığı buluğ çağıyla başlar ve gün geçtikçe derinleşir, buutlaşır ve ferdin müstakim hareketlerinde titreşimler meydana getirir. Fevkalade fitratlar dışında bu durum herkes için hemen hemen aynıdır.

Çocuk bu devrede, yüce ideallerle kanatlanmış, her gün değişik bir iklim ruhunun ilhamlarını götürüp resmetmekle meşgul değilse, kalbi tamamen öbür âlemlerle alâkalı ve ruhu semalar ötesi ses ve soluklarla rezonans olamamışsa; milletini kucaklayıp dünyada cennetlere, ahirette sonsuz nimetlere ulaştırma iştihak ve neşvesiyle dolmamışsa kendi beşerî isteklerinin baskısı altına girmemiş olması düşünülemez. Bu itibarla, erkeğin erkekliğini, kadının kadınlığını hissettiği andan itibaren gençlerin evlendirilmeleri en tabii bir yol ve mecburî istikamettir. Elverir ki, taraflarda veya ikisinden birinde cinnet ve sâri illetler gibi evliliğe mâni bir ârıza bulunmasın.

Evlilik Meselesi

Evet, şartlarını haiz ve evlenmeye mani bir durumu olmayanlar için, gözü haramdan, kalbi yaralanmadan ve hayali fıska^[4] girmeden korumanın en makul yolu izdivaçtır. İzdivaç, ana-babanın çocuğa karşı yapmakla mükellef oldukları bir vazife, çocuğun da kendini derleyip toparlayacağı ve o sayede bir kısım arzularını zabt u rabt altına alabileceği emniyetli bir yön değiştirmedir.

Ana-baba, mürşit ve terbiyecilerin, bu dönemde çocuk üzerindeki tecessüsleri çok mühimdir. Bir tomurcuk gibi yaprak yaprak

çocuğun açılıp saçıldığı bu devrede onun durumunu iyi sezer, tespit eder ve vaktinde mualecede bulunursa, zuhuru muhakkak bir kısım marazî ruh haletlerini ve depresyonlarını önceden engellemiş olurlar. Aslında böyle bir sezme ve tespit yapılamamış ise, endişe verici bir kısım hususların meydana gelmesi kaçınılmaz olur. Kaldı ki zahidine^[5] düşünceler içinde dahi olsa 'tebettül' yani izdivaç ve aile hayatından kasdi olarak uzaklaşma asla tecviz edilmemiştir. Evet, niyetler ulvî dahi olsa, gayri tabiî yollarla beşerî istekleri önlemeye çalışmak, fitratla çatışma ve ilahî hikmete aykırıdır. Hele bu mücerret kalışın zayıf karakterlerdeki su-i istimallere sebebiyet vermesi, çok şeylere yol açması ve kısmî cinnetlere saik bulunması düşünülecek olursa, evlilik; yapıcı, kurtarıcı ve ferdin hayatını düzenleyici en birinci faktörlerden biri olarak karşımıza çıkar.

Ne var ki, bazen uygun olmayan bir evlilik de, en az bekârlık kadar zararlı olmaktadır. Bu cümleden olarak erkeğin; kadını, fitratı dışındaki şeylere zorlaması; kadının da erkeği, hizmetten alıkoyması, çekip eve bağlaması, evle iş yeri arasında gelip giden bir makine haline getirmesi, ona bol bol fantazi, lüks ve israf tekliflerinde bulunması, hatta onu gecelerdeki kulluk neşve ve zevkinden mahrum bırakması... gibi hususları sıralayabiliriz. Ve bunlar, günümüzün evliliklerinde hiç de azımsanmayacak kadar mebzul^[6] bulunmaktadır. Ancak, böyle bir aile dezarmonisini bütün bütün evlilikte aramak da katiyen doğru değildir. Belki böyle bir aile keşmekeşliğinin arkasında, evvela uygun olmayan evlilikler, sonra da erkeğin kadınlaşması ve kadının da erkekleşmesi gibi faktörlerde aramak daha uygun olacaktır. Asalet, soy, sop, düşünce istikameti ve akîde hesaba katılmadan

yapılan nice evlilikler vardır ki, bir trajedi olarak sürer gider; çok defada acı bir dramla sona erer.

Erkeğin kadınlaşması, kadının erkekleşmesi ise, asrımızın illetlerinden öyle lânet bir hastalık halini aldı ki, gayri, kalp ve kafa izdivacına muvaffak olanlardan başkasının bu illetten kurtulması hemen hemen imkânsız gibidir. Yoksa, Yüce Yaratıcının koyduğu fitrat kanunları bunu âmir ve nurlu beyanı da bunu aydınlatıcı olduktan sonra, artık değişik bir ifadede bulunmak ne kimsenin hakkı, ne de salahiyetidir.

Evet, gençler evlilik çağına geldiklerinde-bahsedilen ârızalarla malul değil iseler-behemehal evlendirilmeli ve böylece haramlardan, su-i istimallerden korunmalıdırlar. Buna iktidarı olmayanlar ise, hiç olmazsa belli bir süre için, yani evlilik imkânlarını elde edecekleri ana kadar, perhiz, gıda-rejimi ve oruç gibi ruhu yücelten ibadetlerle etraflarına birer çeper yaparak kendilerini muhafaza etmeye çalışmalıdırlar. Yoksa, istediği gibi yeme-içme ve gerektiğinden fazla istirahat etmenin yanında bir bekârın iffet ve ruh nezahetinden bahs açmak oldukça zordur. Hele, beşinci kol faaliyetlerinin bir baştan bir başa ülkemizi işgâl ettiği günümüzde...

[1] Fücûr: Günah. Hak yolundan çıkıp isyana düşmek.

[2] Ârâm olmak: Karar kılmak.

[3] Gayrı meşru: Kanunsuz iş.

[4] Fısk: Haddini tecavüz etmek. Allah'a isyan ederek doğru yoldan sapıp çıkmak.

[5] Zâhid: Dünya süs ve makamlarından feragat eden kimse. Muttakî.

Zahidâne: Zâhide yakışır surette.

[6] Mebzûl: Bol. Ucuz.

Çocuğun Eğitiminde Şefkat

Çocuğun içtimaîleşmesi (sosyalleşme) mevzuunda, bu iki hususun arz ettiği ehemmiyet cidden büyüktür. Yuva, bu iki mühim vazifeyi yerine getirdiği takdirde, daha sonra çocuğa verilmesi planlanan şeylerin ârızasız olarak verilebileceği kısmen kolaylaşmış olur.

Evet, bir kere daha tekrar edelim ki: çocuğun en çok tesirinde kalacağı duyup uygulanacağı ders, yuvanın, bir kalp gibi âhenkli ve ritmik işleyişinden aldığı derstir. Buna, anne ve babanın sıcak şefkatleri de eklenince, gayri çocuk bütün bir hayat boyu, bir yumuşak atmosferde görüp duyduğu şeylerin tesirinde kalır gider. Yalnız, şunu da hemen kaydedelim ki; terbiyede, şefkatin ağırlığı ve tesiri kadar onun çocuklar arasında müsavî ve adilâne olması da ehemmiyet arz etmektedir. Çocukların, dengeli ve mutedil olmaları ve anne babanın da onların nazarında saygılı kalmaları için, şefkatte adâlet ve müsâvât şarttır.

Onlardan birine, bir şey alınırken, beriki katiyen ihmâl edilmemelidir. Biri kucaklanıp bağra basılırken diğeri bundan mahrum bırakılmamalıdır. Aksi yapılacak olursa çocuklar, hem anne-babalarına karşı hem de kardeşlerine karşı huysuzlaşırlar. Böyle huysuz çocuklar ise, yuvada devamlı huzursuzluk çıkaracakları gibi, terbiye adına gösterilen ve anlatılan şeylerden de istifade edemeyeceklerdir. Ve hele, kıskançlıktan kıvranıp duran yaramaz gönülleri, onları bir kısım kötülöklere zorlayacaktır ki; (maâzallah) neticede cinayet işlemleri bile melhuzdur. Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) evlatlarının, kıskançlık duydukları kardeşlerine karşı giriştikleri uygunsuz ve sevimsiz teşebbüsler, kıskandırılmış kardeşlerin, huysuzlaşmasına

göstermesi bakımından oldukça manidardır. Hâbil ve Kabil'in yüreklere oturan acıklı serencâmelerinden. Hz. Yusuf (sallallâhu aleyhi ve sellem) dramına kadar, nice vakalar vardır ki, arkasında hep böyle ehemmiyetsiz bir kıskançlık yatmaktadır. Bundan başka, yuvanın hakkâniyetinden kuşkuya düşen çocuklar, yavaş yavaş yuvadan soğumağa ve hatta uzaklaşmağa başlarlar. Anne babasına karşı itimadı sarsılmış ve yuvadan tatmin olmamış çocukların, dışta mesnet ve sığınacak bir yer aramaları gayet normaldir. Nefrete binâ edilen böyle bir ayrılık ise, beraberinde bir kısım sapkınlıklar getirir ki, modern usûllerle yapılan araştırmalara göre, büyük bir nispette toplum ve aile düşmanları, bunların arasından çıkmaktadır.

Şefkat mevzuuna ilave edilecek diğer bir husus da, daima çocukların içinde ve yanında bulunmaktır. Onların psikolojik durumlarını kavramak, infiallerine alınganlıklarına şahit olmak için, onlarla haşr-u neşr olmak şarttır.

Çocuklarla İlgilenme

Her anne ve babanın, hayatlarının belli bir bölümünü onlara tahsis etmeleri ve bu süre içinde onlarla düşüp kalkmaları tıpkı büyük insanlar gibi, onların meseleleriyle alâkadar olmaları ve hatta onların, o basit dünyaları içinde ehemmiyet atfettikleri, oyun eğlence ve diğer meşgalelerini titizlikle takibe koyulmaları yatma ve uygunsuz bulunma saatlerinin dışında, yatak odalarına kadar, her yere rahatça girip çıkmalarına izin vermeleri, onlarda şahsiyetin teşekkülü ve umulan bir kısım şeylerin alınması için elzemdir. Aksine, onların hususî dünyalarına girmeden, onları insan yerine koymadan ne içtimaîleşmeleri ne de terbiye adına onlardan-bir şeyler alınması asla bahis mevzuu olmaz. Onlara söz

geçirmenin ve hükmetmenin yolu, onları insan yerine koyma ve onlarla haşır, neşir olmaya bağlıdır.

Bu mevzuda, şu hususlara titizlikle riayet edildiği takdirde netice alınacağı kanaatindeyiz:

- 1)** Yanlarına uğranıldığında ve ayrılırken (selâm) verilmesi.
 - 2)** Evin içinde, kendilerine hususî bir yer ve bazı şeylerin tahsis edilmesi (oda, yatak ve dolap gibi şeyler..)
 - 3)** Onların kendi seviyelerindeki iş ve eğlencelerinin, yürekten, fakat seviyeli olarak takip edilmesi.
 - 4)** Büyüklere yapıldığı gibi, sık sık hal ve hatırlarının sorulması.
 - 5)** Hastalandıklarında ziyaret edilerek, dertlerinin paylaşılması ve teselli edilmeleri.
 - 6)** Yer yer kucağa alınmaları, öpülmeleri ve hatta, başlarda, omuzlarda gezdirilmeleri.
 - 7)** Hoşlarına gidecek güzel ve tatlı isimler takılması ve bu isimlerle çağırılmaları. Ve bilhassa, bu isimlerin, onlarda yiğitlik ve kahramanlık hislerini uyuracak şekilde seçilmesi.
 - 8)** Meşrû dairedaki oyun ve eğlencelerinde hususiyle ilerdeki hayatlarına esas teşekkül edecek olan oyun ve eğlencelerinde serbest bırakılmaları ve hattâ bilmedikleri bazı şeylerin öğretilmesiyle kendilerine yardımda bulunulması ve bu cümleden olarak daha bir sürü şey...
- Evet, ona değer verip insan yerine koyduğumuz müddetçe, onu yükseltmiş ve içtimâileştirmiş oluruz. Aksine, değersiz gördüğümüz veya hayatına hacir ^[1] koyduğumuz sürece de, onu köreltmış ve onun için fazilete giden yolları tıkamış oluruz. Aslında böyle bir davranış, sadece çocuklar için değil; büyükler için de bahis mevzuudur. Hangi insan vardır ki, kendisine

ehemmiyet atfedildiği, değer verildiği zaman uysallaşmaz ve tesir altına girmez. Ve yine hangi insan vardır ki, ehemmiyet verilmediği ve horlandığı zaman huysuzlaşmaz. Ne var ki, bu durum çocuklarda daha bâriz, daha 'belirgin'dir.

Evde Af ve Müsamaha Meltemi

Bu mevzuu bağlarken, son bir hususu daha belirtmede fayda mülahaza ediyorum: Çocuklar evin içinde daimi bir af ve müsâmaha melteminin, esip durduğunu hissetmelidirler. Çocukluk fitrat ve tabiatının gereği olarak yaptıkları bazı işlerden ötürü, her zaman affedilme ve bağışlanabilme inancı içinde bulundurulmalıdırlar.

Onların, evin içinde bazı şeyleri kırmaları, bazı şeyleri bozmaları ve çevreyi kirletmeleri gayet tabiidir. Bu mevzuda azarlama veya tekdir etme yerine, kırıp bozdukları veya kirlettikleri şeyleri, onlarla müşterek olarak tamir edip eski haline getirme; temizleyip yerine koyma daha uygun olacaktır. Böyle bir davranış, hem onlara ne yapmaları gerektiğini öğretme, hem de gönüllerini fethetmeye bâdi olacaktır. Altına idrar yaptı veya bir bardak kırdı diye dövülen çocuk yetim, bunu yapanlar da anne-baba olmadan fersah fersah uzak talihsizlerdir.

Sözün özü, çocukların hayatlarına ortak olmak, onların eğlence ve neşelerini paylaşmak; teessür ve acılarına iştirak etmek, anne ve babayı onların nazarında saygı-değer birer âbide haline getirir. Aksine, onlarla haşır u neşr olmama onların hayatına inmemeye, çocuk için bir bahtsızlık, anne ve baba için de bir görgüsüzlük ve bir şekavettir.

[1] Hacir: Birisine bir şeyi yasak etmek, malını kullanmaktan men etmek.

Çocuğun Yetiştirilmesi ve Eğitimi

Bu bölümde ise, yuvaya ait iki mühim hususu ele almak istiyoruz: Çocuğun görme ve duyma atmosferine akseden şeylerin müspet, temiz ve öğretici olmasıdır.

Yetiştirme adına çocuklara karşı verilecek her hizmetin şefkat ve samimiyetle edâ edilmesidir.

Çocuk, daha ilk dünyaya gelişiyle etrafında olup biten şeyleri tecessüse koyulur. Ancak, onun eşyâ ve hâdiselerle bilerek münasebete geçmesi, temyiz dönemiyle başlar. Bu devrede o, hem etrafındaki değişik renk ve keyfiyetleri, hem de kendi benlik ve şahsiyetini sezerek, çevresinde olup bitenlerle, iç-intibaları arasında, mekik gibi gelir gider ve bir şeyler anlamaya çalışır. Çocuğun zevkleri, acıları, hüsn-ü kabulleri ve reaksiyonları bütünüyle bu devrede belirmeye başlar. Çevresinde cereyan eden şeylerin hoş ve güzel olanları, herkes gibi onu da sevindirir; üzücü, zevksiz ve çirkin olanları ise, müteessir eder. Bu itibarla da, etrafıyla daimî münasebette olan ruhunun, daimî teessür ve daimî hazları olur. O, minicik görme ve işitme uzuvlarıyla her an hâdiselerin içine girer ve ruhuna yeni yeni bilgiler kazandırır. Bu yolla, her gördüğü, ve işitip bellediği şey, ilerde benliğini kurmağa yarayan malzeme olarak, şuur-altına taşınır durur. Evet, durmadan iç-aleminde petekleşen bu şeyler, ilerde onun benlik ve şahsiyetini oluşturacakları gibi, bütün bir hayat boyu onun hareketlerini baskı altında bulundurarak ona, menfi, müspet istikamet ve yön de verecektir. Denebilir ki; insanın müstakbel hayatında, davranışlarına en çok tesir eden şeylerden biri şüphesiz şuur-altı birikimleridir.

Nice birikimler vardır ki; altın oluklarla yavrunun içine akıtılmış

kevserler gibidir. Bu birikimler; onun iç-âlemini, ünsiyetin, vefânın, sevginin barındığı bir cennete çevirir. Ve nice birikimler vardır ki, siyahtır, zifttir, bulaşıktır, çocuğun gönlünü vahşetin, kinin, nefretin kol gezdiği bir gayyâ^[1] hâline getirir.

Onun içindir ki, bu dönemde yuvanın, çocuk karşısındaki tavrı çok mühimdir. Yuva, ona neyi gösterir; neyi işittirir ve neyi anlatırsa, yavru onunla kendi benlik ve şahsiyet peteğini örmeye çalışır.

Evet, çocuk, içinde doğup büyüdüğü yuvanın çocuğu olarak gelişir ve şekillenir. Biz farkına varalım, varmayalım, o, telkinlerimizden daha çok, yuvada gördüğü ve duyduğu şeylerin tesirinde kalarak, benlik ve şahsiyete erer. Vâkıa, telkinin de yavruya kazandıracığı pek çok şey vardır ama; bunlar hiç bir zaman onun göz ve kulak yoluyla yuvadan aldığı, sessiz öğütleri kadar tesirli değildir. Belki telkinin gerçek tesiri de, yuvada verilen şeylerin üzerine bina edildiği nispettedir. yuvadan destek görmeyen bir telkin zayıf ve tesirsiz; yuvada verilenlere ters bir telkin ise, çocuğun ileride bunalımlara sürüklenmesine vesile olacaktır.

Evet, bir taraftan aile hayatındaki düzensizlik ve huzursuzluklar, beri taraftan dürüstlük, ahlâk ve fazilet telkinleri, zavallı çocuğu lâubalî ve huysuz kılacaktır.

Bu bakımdan anne, baba ve evdeki diğer büyükler, kendilerini her an gözetken ve gördüğü duyduğu şeyleri, kendi ölçüleri içinde değerlendiren çocuğun mevcudiyetini bir lâhza hatırdan çıkarmamalıdır. Hatırdan çıkarmamalıdır, çünkü çocuk yuvada bir talebe ve bu talebenin en çok tesirinde kalacağı dersler de çevresinde görüp duyduğu şeylerdir.

O halde, yavrunun nasıl olması arzu ediliyorsa, behemehal öyle olunmalıdır. Yani, aile muhitindeki hayat akışı, çocuğun tasavvur

edilen geleceğiyle sınırsız alâkalı olmalıdır. Ve onun atmosferi için cereyan eden her şey, ona yapılacak telkinlerin hazırlığı ve yapılmış telkinlerin de temrinatından ^[2] ibaret bulunmalıdır. Mesela, Yüce Yaratıcıya imân ve saygı; O'nu bize anlatan hakikat-erlerine hürmet ve minnet; anneye, babaya iyilik; insanlara sevgi ve alâka; vatan ve millete bağlılık, yuvanın, fâsilasız üzerinde durması gereken şeylerdendir. Bunlar, çocuğun duygu ve düşünce atmosferini çepeçevre sarmalı; çocuk her lâhza bunları teneffüs etmeli ve aile fertleri durmadan bunları solumalıdır. Evet, hiçbir ders, yuvadan alınan bu samimi öğütler kadar tesirli olamaz. Elverir ki, bu derste, hal ve dil yanyana gelsin ve anlatılmak istenen şey gönülden ve devamlı olsun. Evet, hangi ders, kainattaki baş döndürücü nizâm ve âhengi anlattıktan sonra, hayret içinde iki büklüm olmak kadar ona tesir edebilir? Ve hangi ders, Yüce Yaratıcının, çilekeş elçilerini anlattıktan sonra iki damla gözyaşı dökme kadar onun üzerinde silinmeyen iz bırakabilir? Bırakın çok konuşmayı; felsefe yapmayı ve esrarlı beyanı. Ne olmayı düşünüyorsanız; geliniz öyle olunuz! Ve çocuklarınıza da öyle görününüz. Rica ederim; bana uzun uzun psikolojinin kanunlarından, pedagojiye ait prensiplerden bahis açmayınız! Bana şu mevzuda müspet bir şey söyleyebilir misiniz? Bir sorumluluk karşısında hiç renginizin sarardığı ve kaddinizin büküldüğü oldu mu? Bir vazifede gösterdiğiniz kusurdan ötürü yemeden içmeden hiç iştihanızın kaçtığı oldu mu? Hayat ve saâdetinizi ona borçlu bulunduğunuz, biricik sevgiliye vuslatı düşünüp de, bir kere olsun inlediniz mi? Kursağınıza giren gayr-i meşrû bir lokmadan dolayı, kaktüs yutmuş gibi ıstırap çekip kıvrandınız mı? Bağrı kanayan bir insan gördüğünüzde âh edip

sızladınız mı; sızlayıp da 'Al! Bu para, bu elbise, bu yiyecek senin olsun' diyebildiniz mi? Makamda, mansıpta, dünya menfaatlerinde, hattâ manevî zevk ve füyûzât hislerinde başkalarını nefsinize tercih edebildiniz mi? Mukaddes değerleriniz için, ruhlarınızı her an fedâyâ hazır bulunduğunuzu, bir kaç defa çevrenizin ruhuna duyurabildiniz mi? Bunlardan başka, yuvanın semâsını, fenalıklardan, inkâr ve ilhaddan temiz tutabildiniz mi?... Evet, çocuğa karşı bu en çetin imtihanı başarıyla verebildiniz mi? Verebildi iseniz, artık uzun boylu yorulmanıza ihtiyaç kalmamış demektir. Yoksa, nazarî bilgilerle onun ruhunu değiştirebileceğinize inanmak oldukça zordur. Evet, bir kere daha hatırlanmalıdır ki; çocukta; inanç, ihlâs, safvet, derinlik ve hayâli, iffetli olma bekleniyorsa aile fertlerinin bu yüce mefhumlara karşı saygılı olmaları şarttır. Ve eğer onun, mukaddes mefhumlar uğrunda hayatını hakir görmesi ve fedakarlıkta bulunması arzu ediliyorsa, ona, bu hususta verilecek misâller, tarihî üstûrelerden alınmamalıdır. Çocuk bu misâllerini, sabah, akşam baş-ucunda soluklarını duyduğu kimselerden alabilmelidir. Aksine, kendisine anlatılan kahramanlıklara mukabil, etrafını saran nâsihler ruh ve karakter itibarıyla himbıl kimselerse bunlar çocuğun bakışını bulandıracaktır. Böyle zıtlıklar içinde yetişen çocuk ise bir talihsiz ve buhranlara terkedilmiş bir zavallıdır.

Anne Baba ve Diğer Büyükler

İkinci husus; anne, baba ve diğer büyüklerin, çocuklara karşı içten ve şefkatli davranmalarıdır. Aslında, anne ve babada şefkat ve 'içtenlik' fıtratın gereğidir. Ne anne ve babayı şefkatten ne de şefkati anne ve babadan ayrı mütâlâa etmeye imkân yoktur. Ne var ki; bazı anne ve babalar, ya vekar ve ciddiyetin gereği sayarak

veya çok fazla asabî ve hassâs olduklarından, çocuklarına karşı haşin ve sevimsiz davranırlar. Hemen belirtelim ki, vekar ve ciddiyet hiçbir zaman sertlik ve huşûnete karıştırılmamalıdır. Birincisinde, insan sevimli, tesirli ve emniyet telkin edici olmasına mukabil; ikincisinde, sevimsiz, menfur ve çevresine karşı tesirsizdir. Bu itibarla, vekarlı ve ciddî bir insanın, söz ve davranışlarıyla çocuğun kalbine girmesi ve ona hükmetmesi her zaman bahis-mevzuu olsa bile, haşin ve huysuz kimseler için, bu asla söz-konusu değildir.

Şefkat, insanda fıtratın ve tabiatın nağmesidir. Büyük, küçük herkes ve her şey bu nağmeden müteessir ve mütehayyiçtir.^[3] Şefkat, kâinatı çepeçevre ihâta eden sonsuz (Rahmet) ile rezonans olmanın en belîğ dilidir. O olmadan, ne terbiye edenin, ne de terbiye edilenin insanlığa yükselmesi, katiyen düşünülemez. Semâlar ötesi Yüce âlemlere seyahat da, ancak şefkatin yumuşak ve esrârlı kanatlarıyla kabildir. Rahmeti sonsuz, şefkat edenlere merhamette bulunup huzuruna alacaktır. Binaenaleyh, 'veryüzündekilere (bilhassa masum yavrulara) merhamet ve şefkat edin ki, gök-ehli de size merhamet etsin' (h) 'yaratıklara merhameti olmayana merhamet edilmez' (h) Ve, İnsanlığın İftihar Tablosu'nun çarpıcı beyanları içinde 'Büyüklerimize tazim ve küçüklerimize şefkat etmeyen bizden değildir.' (h) Zâten kendi de, arkadaşları arasında, aile efradına ve bilhassa çocuklara karşı şefkatte, en ileri olarak tanınmaktaydı.

Bâdiyede, bir demircinin yanında süt emmek üzere bulunan çocuğunun yanına kadar gidiyor; çocuğunu bağrına basıyor; öpüyor öpüyor sonra geriye dönüyordu. Bütün hayatı boyunca da bu yoldan ayrılmadı; sevdi, sevidi. Çocukları kucakladı; bağrına

bastı. Ve, mızrabını her vuruşta ruhumuza, hayata ait bir nağme duyurdu. Evet, böyle yapıyordu; çünkü yaptıkları fitratın gereği idi. Yaratan, onları öpmek, koklamak ve yollarında acılara, sıkıntılara katlanmak için yaratmıştı. Evet, 'Mal ve evlat dünyâ hayatının süsü ve zineti.' (k) 'Mallarınız ve evlatlarınız, sizin için imtihan vesilesidir.' (k)

Aslında, daha sonraki dönemlerde, çocuklardan bir şey istemenin en makul yolu da budur. Bağrındaki sevgi ve şefkati bir çağlayan gibi onların gönüllerine bağlayacak; sonra da ruhunun ilhâmlarını onlara duyurmağa çalışacaksın. Sözlerindeki tatlılık, şerbet gibi derûnlarına doğru akacak, dolu dolu bakışların onların gönüllerini kanatlandıracaktır. Umumî atmosferiyle bu kadar sâfilleşen, bu kadar berraklaşan bir hânede, anne ve babanın dudağındaki nağme ne temiz; yavrunun ruhudaki beste ne derindir!.

Netice olarak diyebiliriz ki, bir hayat-ı içtimaide şefkat, kinleri, öfkeleri eriten ve yok eden esrarlı bir iksir^[4] olduğu gibi, aile fertlerini de birbirine sımsıkı bağlayan kopmaz bir iptir. Ve, aynı zamanda çocukların gönlüne girmenin de hemen hemen tek vesilesidir.

Binaenaleyh, bu kuvvetli vesileye sımsıkı sarılan, en sarp tepeleri aşabilir; en onulmaz dertlerin Lokman'ı olabilir. Evet, şefkat ve merhamet, sırlı bir anahtardır. Ve, bu anahtarın açamayacağı ve hükmünü geçiremeyeceği bir gönül de yoktur.

[1] Gayyâ: İçine düşenin kolay kolay kurtulamayacağı korkunç yer.

[2] Temrinat: Temrinin çoğulu. Temrin: Alıştırma, tekrarlatarak çalıştırmak.

[3] Müteheyyiç: Heyecanlı.

[4] İksir: Çok tesirli, her derde deva sayılan mevhum cisim. Madenleri altına çevireceği zannedilen farazî madde.

Çocuk ve Çevresi

Çocuk, hemen hemen bütün bir gelişme döneminde, çevresinde cereyân eden şeylerin tesirinde kalır. Ona göre şekillenir ve ona göre benlik kazanır. Etrafında cereyan eden şeyler, onun duygularına yâr, kalp ve ruhunu yüce ideallere yöneltecek mahiyette ise, çocuk gelişir, yücelir ve semavî bir keyfiyet kazanır. Aksine, çevresinde olup-biten şeyler, onun duygularını köreltici, kalbini öldürücü ve ruhunu sefilleştirici mahiyette ise, o, daha varolmanın baharında, hazân vurmuş gibi zebil olur gider. Muhîtin, olgun insanlar üzerinde bile ne denli tesirli olduğu düşünülecek olursa, onun, çocuklar ve gençler bulunursa, o çocuğun sıhhatli bir dil öğrenmesine imkân yoktur. Bunun gibi yuvadan mektebe kadar, çocuğun, anlayıp, düşünce ve ahlâkına meşcerelik ^[1] yapan muhitin, farklı ve birbirine zıt telakkîleri karşısında da onun mazbût bir düşünceye, düzenli bir hayata ve üstün ahlâka sahip olmasına imkân ve ihtimal yoktur. Yakın tarihe gelinceye kadar, yuva, mektep ve bilumum irfan müesseselerimiz, velisi, muallimi, mürşidi ve postnişiniyle el-ele ve gönül-gönüle, terbiye ve nesli yükseltme vazifesini beraber yürütüyorlardı. Evet up-uzun yükselme devremiz, bu müesseselerin el-birliği sayesinde temin edilmiş ve koskoca 'umrân-ı tarih' bu müşterek mesâiyle gerçekleşmişti. Bu dönemde, bir baştan bir başa toplumun her kesiminde, aynı mukaddes düşünceler hükümferma ^[2], aynı terminoloji revaçta, aynı yüce hakikat ve yüksek mefhumlara saygı duyuluyor ve böylece nesiller dağınıklığa düşmekten kurtuluyordu. Şimdi, bu eski müesseselerin îfâ ettikleri vazifelerin, eksiksiz

olarak yerine getirildiğini iddia edebilir miyiz? Yuva, çocuğa ne kazandırmaktadır? Sokak, onun hangi ilhamlarını coşturmaktadır? O, dost ve arkadaşlarından fazilet adına ne öğrenmektedir?.. Keşke bütün bunlara, ürpertici de olsa, bir çırpıda hiç diyebilseydik!. Belki o zaman, kendi kendimize karşı yalan söylememiş, aldatmacaya sapmamış olurduk!.. Ama, nerede, o yürek bizde? Nerede, acı dahi olsa, hakikate temenna ve saygı? Evet, yıllar var ki neslimiz, her yönüyle ihmal edildi. Ve o, kendini, buz gibi bir zeminde terkedilmiş olarak buldu. Tam ruhunun askıya alındığı ve inançlarından uzaklaştırıldığı bu dönemde idi ki, kalbine uzanan yabancı eller, onu bütün bütün kendinden, mazisinden ve tarihinden kopararak, ruhuna karşı yabancı hale getirdiler.

Şimdi, yeniden onu bütün çevresiyle ele alıp ihya etme mecburiyetindeyiz... Şunu bir kere daha tekrar edelim ki, çocuk en az yuva ve aile muhiti kadar, dost ve arkadaş çevresinden de müteessir olur. Hattâ bazen yuvada iyi beslenememiş çocuklar için, dış çevrenin tesiri daha da baskın çıkabilir. Daha da ileri giderek diyebiliriz ki, bazen aile muhiti çok iyi olmasına rağmen, dostları ve arkadaşları itibariyle çocuğun çevresi bozuksa, aileden aldığı herşeyi bu ikinci iklimde bütününü kayıp da edebilir. Evet, düşünceden tasavvura, tasavvurdan davranışlara kadar yuvada kazanılan her şey, bu ikinci muhitte geliştirilip olgunlaştırılması mümkün olduğu gibi, daha önce elde edilmiş şeylerin tamamen yitirilmesi de ihtimal dahilindedir. Bazen iyi bir dost, dürüst bir arkadaş, bir mürşit bir siyanet meleği gibi, adım adım insanı takip eder ve sürçmelerine, düşmelerine meydan vermez. Sürçtüğü, düştüğü zaman da bir Heraklit gibi imdadına

koşar ve elinden tutar kaldırır. Kötü bir dost, fena bir arkadaş ise, yılandan daha kötüdür. İnsanın hem dünya hayatını hem de ahiret hayatını berbat eder.

Atalarımız: 'Üzüm, üzüme baka baka kararır.' 'Atı, atın yanına bağladın mı, ya huyundan ya da tüyünden alır', derken, dost ve arkadaşın, insan üzerindeki tesirini anlatmak istiyorlardı.

Terbiyecilerde, çocukların, kötü arkadaş ve fena çevreden korunması hususunda hemen hemen ittifak halindedirler.

Bu itibarla, anne-baba ve terbiyeciler, çocuğun, sokaktaki oyun arkadaşlarından, beraber kaldığı dostlarına ahabplarına kadar, bu ikinci muhiti, bizzat ayarlayıp, onun önüne koyma zorundadırlar.

Aksine, çocuğun kendine göre seçeceği muhit ve dost dairesi, bütün bir hayat boyu yuvanın da toplumun da huzursuzluk kaynağı olma ihtimali vardır.

Çevre Hakkında Birkaç Husus

Dış muhit dediğimiz, bu ikinci çevre hakkındaki mütalâalarımızı, aşağıdaki maddelerde hulâseten arzetmenin yararlı olacağı kanaatindeyiz:

Çocuk, kendi düşüncesine göre bir dost ve arkadaş çevresi edinmeden, dünyamıza aşinâ ve ruh kökümüze bağlı uygun bir arkadaş muhitiyle, münasebeti temin edilmelidir.

O, iç-âlemi ve maneviyatı adına kendisini besleyecek irfan yuvalarıyla diyaloga geçirilmelidir.

Nezih arkadaşlarıyla eğlenme ve oyun oynamasının yanında, olgun insanların meclislerine, hattâ ibadet yerlerine götürülmeleri katiyen ihmâl edilmemelidir.

Toplum içinde herhangi bir insanın mutlaka uğraması gerekli olan, bütün bir çarşı pazar çevresi hazırlanıp, onun önüne sürülmelidir.

Yani, tıraş olacağı berberden, elbisesini diktireceği terziye, ondan defter-kalem alacağı kırtasiyeciye kadar bütün bir çevre düşüncelerimize göre seçilip, ayarlandıktan sonra ona takdim edilmelidir. Evet, o, ancak bu suretle dolaştığı her yerde, ihtiyacı olan havayı ve ruhunun arzuladığı şeyleri bulacak ve beslenecektir. Aksine, saçını kestirdiği aynı yerde, ruhuna hoyratlık aşılacak, başına geçirilecek urba ile, kalbine fesat saçılacak ve defter-kalem için uğradığı dükkanda, uyutucu ve öldürücü zehirler içirilerek baştan çıkarılacaktır.

İmkân el-verdiği nispette, oturulacak semt ve mahallenin seçilmesine dikkat edilmelidir. Her köşe başında bir şakî ve bir yol kesicinin bulunduğu bir semtte oturmak, akrep ve yılan yuvaları üzerine çadır kurmak gibidir. Bugün olmazsa yarın tabiatlarının gereğini yerine getireceklerdir.

Çocuğun, tamamen arkadaşlarına bağlanıp, evden soğumasına imkân verilmemelidir. Yuvadın kopuk olarak yetişen çocuklar, pek-çok insanî melekeleri itibariyle 'güçük' kalırlar. hattâ, bu nokta-i nazardan, bakım-evlerine bırakılmış veya terkedilmiş çocuklar, rûhî yönleriyle zayıf ve içtimaî cepheleriyle eksiklik kompleksi içindedirler. Anne-babanın gönülden ve fitrî şefkatlerinin yerini ne doldurabilir ki?. Aslında, kimsesiz çocukları himâyeye etmek için kurulmuş bu müesseseler, anne-babasız ve hâmisiz çocukları terbiye edip yetiştirmek ve topluma kazandırmakla büyük bir hizmet görmektedirler. Ancak, bu 'Kuruluşlar'ın belli kimselerin bakım ve görümü için meydana getirildiği ve buralara kabul edilmenin de, belli şartlara göre olacağı asla hatırdan çıkarılmamalıdır. Anneden, babadan mahrum hâmisiz çocukların buralara alınıp barındırılması-

mülâhaza dairesi açık olmakla beraber-düşünülse bile, her halde ebeveyni veya candan bir bakıcısı olan yavruların bu türlü 'dar'ül-eytam'a ^[3] bırakılması, anne baba adına çocuğa karşı bir vefâsızlık ve yavru için de bir talihsizliktir. Kaldı ki, imkân elverdiği nispette, bu soğuk yuvalardaki çocuklar dahi, birer akraba ve yakının himayesine verilerek, insanî bakım ve görüme kavuşturulmaları her zaman tavsiye edilebilecek bir husustur.

Çocuğa, yer yer arkadaşların yanına gitmek istediğinde, alınıp götürülmeli ve onları davet ettiği zaman da, hoş karşılama ve izzet u ikrâm da kusur edilmemelidir. Hele bu arkadaşlar, yolu, yönü belli, yüce ideallere gönül vermiş, kaldıkları yurt ve yuvaları birer laboratuvar, birer kütüphane ve bir ibâdet mahalli haline getirmişlerse... Evet, çocuklar, daha ilk yaşlarda, zirveleşip gökler ötesi âlemlere yükselen ve burcu burcu melek solukları kokan bu yuvalara kavuşturulursa, onlara ait bir çok mesele kendi-kendine çözümlenmiş olur.

Evde olduğu gibi, arkadaşlar arasında da, okunacak kitapların, müzakere edilecek mevzuların faydalı, yapıcı ve yükseltici olmasına dikkat edilmelidir. Bu hususla, alâkalı, geçen bölümde, bir kitap listesi tavsiyemizi mahfuz tutmakla beraber, okunacak kitaplar mevzuunda salahiyetlilerin fikir ve mütalâalarının alınması yararlı olur. Hasbî, sözü-özü bir, gönlü bin bir insanî heyecanla buhurdan gibi tüten, yaşama zevkini, yaşatma uğrunda fedâ etmiş salâhiyetlilerin..

Çocuğu, ara-sıra ciddî ve oturaklı kimselerin toplantılarına götürme ve onu, onların görüş ve düşünce açlarına yükseltme semâvi terbiye anlayışımızın gereğidir. Böyle bir davranış, onun minicik iklim ve atmosferine yeni yeni buutlar kazandıracak ve

onu daha hızlı geleceğin adamı haline getirecektir.

Aynı zamanda bu davranışın büyüklere karşı edepli ve saygılı olmada da, bir hayli faydalı olduğu söylenebilir. Zira, bu türlü toplantılarda, büyükler şefkat ve sevgileriyle, küçükler de hürmet ve saygılarıyla kendilerini gösterme imkânını bulurlar. Bu karşılıklı his ve davranış, başlangıçta falsolu olabilir ama, sonra düzelmez diye bir şey yoktur. Kaldı ki, hangi iş vardır ki, bidâyetinde bir kısım tökezlenmeler, sürçmeler olmasın?

Evet, ısrar ediyoruz: Çocuklar büyüklerden koparılmamalıdır. Bu bizim semâvî terbiye anlayışımızın gereği ve aynı zamanda 'değişken' terbiye telâkkilerine karşı da hem bir ayırıcı unsur hem de bir üstünlük sebebidir. 'Büyüklerimize tazim, küçüklerimize şefkat ve alimlerin hakkına riayet etmeyen bizden değildir.' Hele, bu yüce telâkkinin değişmesinin kıyamet alâmeti sayılması, oldukça düşündürücü ve manidârdır.

Netice olarak diyebiliriz ki, çocuk, yuvada ve yuvanın dışında, adım adım takip edildiği sürece, bize ait olacağının münakaşası yapılsa bile, başı-boş bırakıldığında yabancılaştığının münakaşası katiyen yapılamaz.

[1] Meşcerelik: Ağaçlık, koru.

[2] Hüküm-fermâ: Hüküm süren, hâkimiyetle idare eden.

[3] Dar'ul-eytam: Yetimler evi.

Çocuklarda Oyun ve Eğlence

Oyun; çocukların kendini eğlendirmek, ilerdeki hayata hazırlamak ve enerjilerini harcamak için yaptıkları bir kısım vücut hareketleridir. Misâl olarak eski oyun ve sporlarımızdan: Koşu, güreş, yüzücülük, binicilik, körebe, saklambaç, evcilik;

şimdikilerden de: Eskrim, futbol, voleybol gibi oyunları zikredebiliriz. Vâkıa bugün, büyüklerin hoş vakit geçirmek veya günlük yorgunluklarını gidermek için karşılıklı olarak yaptıkları; hesap, dikkat ve çevikliğe dayanan eğlenceli müsabakalardan, tenis, golf, bilardo, cirit, satranç ve kumar sayılan diğer şans oyunları şeklinde de tarif edilmektedir. Ne var ki mevzumuz, çocukların yetiştirilmesiyle alâkalı olduğundan, biz burada daha ziyade, onları ilgilendiren oyunlar üzerinde durmak istiyoruz. Çocukların dengeli yetişmesinde oyun, oldukça ehemmiyetli bir unsurdur. Hatta diyebiliriz ki; ölçülerimiz içinde her oyun çocuğun hissî, ruhî ve fikrî gelişmesinde en müessir faktörlerden biridir. Oyun çeşitlerine göre bazıları, çocuğun melekelerini geliştirerek, onu ilerdeki hayata hazırlar. Bazıları, onun düşünce ve kabiliyetini artırır. Bazıları da boşalmasını temin eder. Oyun sayesinde kapalı ve içine dönük çocuklar, ruhî gerilimden kurtularak serbest nefes alabilirler. Umumiyet itibariyle hodbin, bencil ve kapalı çocuklar, yalnız kaldıkça bulanık düşüncelerden bir türlü kurtulamazlar. Bu ise, onların hayâllerinin fışk ve fucûra ait şeylerle uğraşmasını ve Dolayısıyla de sürekli olarak ruhlarının hırpalanmasını netice verir. Meşrû çizgide her oyun, tatminsizlikten gelen çeşitli sıkıntı ve üzüntüleri gidermede oldukça faydalıdır. Bilhassa henüz bir işle iştigâl etmeyen çocukların, enerji fazlalığının atılması için oyun, hemen hemen tek yoldur.

Çocuklar İçin Oyun Türleri

Oyunda, muhakkak bir gaye ve hedef gözetilmelidir. Ne var ki, belli bir yaşa kadar, küçük çocuklarda buna riayet etmek oldukça zordur. Bu itibarla, onlar için daha ziyade oyunların eğlendirici olanları tercih edilmelidir. 'Beşikte Eflatun' hârika tipler istisnâ

edilecek olursa, bunun böyle olması tabîi ve terbiye metotlarına uygundur.

Çocuklarda oyunu, kaba bir tasnifle ikiye ayırmak mümkündür: Eğlendirici mâhiyette olan oyunlar.

Yetiştirici ve geleceğe hazırlayıcı mâhiyette olan oyunlar.

Oyunun hem eğlendirici hem de yetiştirici olanları, rüşte ermemiş çocuklar için tecviz edilse bile, erginlik çağına gelmiş olanlar için sadece ve sadece yetiştirici ve onları istikbale hazırlayıcı olanları tavsiye edilebilir. Sırf eğlendirici olan oyunlarda, her hangi bir hedef ve gaye gözetilmez. O oyunlar, sadece vakit geçirmek için oynanılır. Ancak, bazen bu kabil oyunlarla bedenî yorgunluklar giderilerek vücut hatta zihin ve ruh da dinlendirilmiş olabilir. Ne var ki, böyle bir dinlenme; daha faydalı ve ruh için daha elverişli bir yolla yapılabilirse, o yolu seçmek uygun olur. Meselâ: bazıları zihnî yorgunluklarını ve ruhî gerilimlerini gidermek için, tavla, poker ve benzeri oyunlarda dinlenmek şöyle dursun, çok defa yorgunluklar ve sıkıntılar bir kat daha artar. Halbuki bunun yerine, bir kültüfzik veya beden hareketini gerektiren ibadet gibi başka bir şey daha dinlendirici ve içe inşirah verici olur.

Oyuncak Seçimi

İnsanlar bedenî yorgunlukları ve o yorgunlukları giderecek usulleri çabuk öğrenebilirler; amma, çok defa zihni ve ruhî yorgunlukları, hırpalanmaları ve onları dinlendirecek yol ve usulleri bilemezler. Bunun içindir ki, terbiyeye ait her meselede olduğu gibi, oyunda da mutlaka rehber ihtiyacı vardır. Hatta, rehbersiz ne bir kültüfzik, ne de zihin ve ruhu dinlendirmeye gidilmemelidir. Yoksa, yukarıdaki misâlde görüldüğü gibi, bazen dinlendirme adına kalp ve ruh farkına varılmadan örselenmiş olur.

Belli bir yaşa kadar çocuklara ait oyunlar, umumiyet itibariyle oyuncaklarla ve eğlendirici mâhiyette olur. Ne var ki, bu oyuncakların seçimi de oldukça ehemmiyetli ve dikkat isteyen bir husustur. İyi seçilmiş bir oyun ve oyuncak, -biz fark edelim, etmeyelim- çocuğun kanat açıp uçmasını temin etmesine karşılık; üzerinde durulmadan ve araştırılmadan çocuğun içine atıldığı her oyun veya eline tutuşturulan her oyuncak, onun duyguları üzerine indirilmiş bir balyoz tesiri yapabilir. Eve, çocuğun fikrî ve ruhî gelişmesini hedef almayan ve duygularının inkişafına yaramayan her oyun ve oyuncak, bizim hesabımıza israf, yavru adına da bir zaman kaybı ve îtisافتır.

Vâkıa bugün, kendi düşünce ve ideallerimizi oyun ve oyuncaklara dönüştürerek, çocuğa intikal ettirmeden mahrum bulunuyoruz. Oyun ve oyuncak sahası, uzun zamandan beri tamamen başkalarının tekelinde ve bizler de bu noktada, onlara bağılı bulunduğumuzdan, bu süre zarfında hep onların hazırlayıp piyasaya sürdükleri şeylerle iktifa ettik: Bebekler, balonlar, atlar, arabalar ne bulduksa, hepsine talip olduk. Hem de hayrını, şerrini araştırmadan. Hatta çok defa, oyuncak sanayiini elinde bulunduran güçler, piyasaya arz ettikleri şeylerin hiç bir yapıcı yanı olmadığını, hattâ sakatlığını öğrenip, bir yenisıyla sahneye çıktıkları halde; bizler ondan sonraki dönemde dahi, o eski ve zararlı oyuncakları hem avuç avuç paralar verip evlerimize soktuk, hem de çocuklarımızın duygularına karşı cinayet işledik. Ancak öyle görünüyor ki, pek çok mevzuda olduğu gibi, oyuncak hususunda da, daha bir müddet başkalarına bağılı kalacağız. Ve gönlümüzü tutuşturacak, ruhumuzu kanatlandıracak olan oyun ve oyuncakları evlerimizde ve çocuklarımızın ellerinde

göremeyeceğiz. Bana öyle geliyor ki; şimdilik yapılacak tek şey, piyasadaki oyuncakların düşüncemize ve yüce maksadımıza en uygun olanlarını seçip çocuklarımızı onunla eğlendirme olacaktır. Şunu bir kere daha hatırlatalım ki; oyun ve oyuncak, terbiye adına ortaya koyduğumuz umûmî prensiplerle katien çakışmamalı ve mutlaka çocuğun düşünce ve his dünyasını kucaklayıcı ve yükseltici mâhiyetinde olmalıdır. Tabîî, onun duygu ve düşünceleri zabt u rabt altına alınacak çağa geldikten sonra...

Bu itibarla çocuk, yalanla, aldatmacalarla ve bir hakikatin uzantısı olmayan hayâlî şeylerle iğfal edilmemelidir. Evet, onda, insanî duygu ve melekelerin gelişmesi gibi, yüce mefhumlar da, katien yalan ve hayale bina edilmemeli ve edenlerin de mutlaka aldanacağı bilinmelidir. Bilmem ki, çocuğa, yalanların doğru, hayâlî şeylerin hakikatler gibi gösterilmesi kadar, onun için daha zararlı bir şey tasavvur edilebilir mi?... Yalan hayat vermez. Ölü şeyler hayata medar olamaz. Hakikatlere ışık tutsun diye, yalan ve hayâlî şeyler kullanmak, en yüce gerçekleri çocuğun nazarında değersiz ve kıymetsiz hale getirmeden başka bir şeye yaramaz.

Okunacak Yayınlara Dikkat

Yerinden oynatılmış alîl ruhların hazmedemeyeceği böyle bir meseleyi, başka fasla bırakarak, pazar ve piyasayı erâcif kazanı hâline getiren yalan ve hayâle dayalı bilumum roman, hikâye ve dergilere ve bilhassa sefil hisleri tahrik eden resimli ve resimsiz kitaplara teessüflerimizi arz edip geçmek istiyoruz.

Evet, şurası iyice bilinmelidir ki, çocuklara takdim edeceğimiz oyun ve oyuncak, hatta eğlenmek için okuyacağı kitaplar, behemehal bir hakikatin ifadesi veya bir gerçeğin istiare-i temsiliyesi^[1] olmalıdır. Bir gerçeği ifade etmeyen veya temsil

suretinde bir hakikatin ifadesi olmayan her kitap ve kitapçık, çocuğun ruhunu örseleyen bir cadı ve onu aldatan bir şeytandır. Bu itibarlardır ki, bu türlü kitap ve kitapçıkları basıp dağıtmak, alıp okutmak -bilerek veya bilmeyerek- neslimize karşı bir hıyanet sayılacaktır. Yıllar yılı 'beşinci-kol' bütün faaliyetlerini bu noktaya teksif ederek, neslimizin büyük bir kısmını, pervâneler gibi çekip çekip ateşlere attı. Diğer bir kısmını da aynı yolda taklitçi sarhoşlar haline getirdi. Oysa ki, yavrularımızı hem eğlendirecek, hem de mâzisiyle münâsebetini temin edecek o kadar çok materyale sahip bulunuyoruz ki, şayet bu mevzuda küçük bir gayret gösterilebilseydi, bir sürü nesepsiz kitap, birkaç asırdan beri bu kadar revaç bulmazdı. Ve Dolayısıyla de, nesillerimiz bu kadar yalnız, sahipsiz ve bedbin olarak yetişmezlerdi. Evet, kütüphanelerimiz itibariyle, bu hususta o kadar çok dokümana mâlik bulunuyoruz ki; değerlendirilebilse, dıştan hiçbir şey ithal etmeye ihtiyaç kalmayacaktır. Hattâ, hâli hazırdaki, durumumuz itibariyle de hayatın her yanına ışık tutacak pek çok şeye sahip bulunduğumuzu, rahatlıkla iddia edebiliriz.

İşte baştan başa mamur koskoca bir geçmiş, bütün tarihî kahramanlıkları; yiğitlik ve civanmertlikleri; diğergamlık ve insanlığı; iffet ve doğruluğu; fazilet ve âlicenaplığı ile pek çok kitaba ve kitapçığa mevzu olabilecek evsaf ve mâhiyettedir. İş böyleyken, dışarıdan kitap ve mevzu ithaline ne gerek var?.. Bu hususların hemen hemen hepsinde, şerefli mâzîmiz kemiyet ve keyfiyet itibariyle hemen hemen atbaşıydı. Günümüzde de, keyfiyet planında, her zaman kayda değer vâkıaları bulmak yine mümkündür. Elverir ki, millî ruhu yeniden inşa edecek mimar ve mütefekkirlerimiz bu mesele üzerine ciddiyetle eğilsinler.

Bin nefrin millî ruhu tahrip eden kozmopolitliğe! Bin nefrin taklitçiye ve tufeyliye!. Kendi neslinin zararına tetkiksiz ve tefekkürsüz yabancılaşmaya davet eden tufeyliye..

[1] İstiare-i temsiliye: Muhtelif maddelerin suretlerini alıp benzetme yolu ile, başka surete istiare etmekten ibarettir. Aslında istiare: Bir lâfzın delâlet ettiği hakiki manayı bırakıp münasebet ve benzeri olan diğer bir manayı vermektir.

Disiplin ve Temizlik

Çocuğun iç donatımının yanında, bedenî ve fizikî durumunun da aynı hassâsiyetle ele alınması, sıhhatli bir terbiyenin gereği ve onun başta gelen esaslarındandır.

Disiplin

Aslında, çocuğu insanlığa yükseltme ve onun yüce duygularını inkişaf ettirmeden ibaret olan terbiye, gönüldeki aydınlıkla dıştaki düzenin, ruhtaki yücelikle bedendeki ahengin elde edilmesiyle kemâle erer ve gayesine ulaşır. Diğer bir ifadeyle, terbiyenin hedefi, madde-ruh, ceset-kalp, dünya-ukbâ arasındaki zıtlığı, dezarmoniyi gidermek ve insan düşüncesini dağınıklıktan kurtararak ezeli ahenge ve vahdete ulaştırmaktır.

Bu itibarla, sadece cesedin terbiyesini hedef alan kadim yunan, nasıl madde-ötesi herşeyi inkâr etmekle terbiyede 'tavla tipi' varlıklar yetiştirerek, kendi insanını içi boş kof yığınlar haline getirdi, öyle de, cesedi bütün bütün azleden eski Hintli, herşeyi anlaşılmaz bir rûha dayanarak, öbür kutupta değişik bir yanlışlığa düştü. Birinde insanoğlu, göğüs adaleleri ve pâzularıyla çalım satan rûhsuz bir çılgın, diğerinde ise, cesedin humûdeti ^[1] ve ruhun saflaşmasıyla 'Nirvânâ'ya ermeyi bekleyen bir miskin ve bir sefildir. Oysa ki, ötelerden kaynaklanan bizim terbiye

anlayışımızda, madde-ruh, ceset-kalp, burası ve ötelere, birbiriyle anlaşır, uzlaşır ve bir bütünün değişik yönlerini aksettiren bir vâhid haline gelirler.

Bu hususu esâs alarak, çocuğun terbiyesinde, rûhu işlettirip ötelere hazırlama ve kalbi inkişâf ettirerek hakikatlara âşinâ kılmanın yanı başında, bedenî ve fizikî durumunun da katiyen ihmâl edilmemesi lâzım geldiğine inanmaktayız.

Düzen ve Temizlik

Bu hususla alâkalı mütalaamızın, oyun ve sporla alâkalı bölümlerini, ilerde müstakilen ele alacağımızdan, burada sadece, düzen ve temizliğe temas etmek istiyoruz. Çocuğun, düzenli bir hayata alıştırılması, gelecekte yükleneceği vazifeleri eksiksiz olarak yerine getirmesi bakımından çok mühimdir. Belli bir yaşta, nizâm ve intizâm şuuruna ulaştırılamamış nesiller; ne kadar da mâhir olurlarsa olsunlar, bütün hayatları boyunca, tek-elli, tek-ayaklı gibi hep meflûç yaşarlar. Yuvadaki umumî ahenk ve düzeni aksettirmesi bakımından, sadece, yeme-içme, yatıp-kalkma ve yiyip içtiği şeylerde itidalden ayrılmama, israfa girmeme gibi hususları intikâl ettirmekle yetineceğiz. Ailenin, yeme-içme ve yatıp-kalkmada, tatbîk ettiği ve uyageldiği bir düzeni varsa, çocuğun hayatı, evde de evin dışında da fevkalade ritmik olarak sürer gider. Yoksa, büyük bir ihtimalle o, evden aldığı bu âhenksizliği toplum içinde de uğradığı her yere götürür ve hep, bir huzursuzluk kaynağı olur. Çok defa bu âhenksizlik, onun rûh ve kalbine de işleyerek, zevk-i ruhanisini kaybetmesine de sebebiyet verir. Vakıa, bazen de, rûhî bozuklukların ve çeşitli depresyonların çok ciddî olarak, hayatı tesir altına aldığı görülür ki, bunun da behemehal sebepleri tespit edilerek ortadan kaldırılması gerekir.

Aksine, devam ettiği takdirde, bir 'fâsit-daire'ye dönüşür ki, karşımıza, daha da endişe verici problemler çıkabilir.

Her şeyden evvel, çocuğun, bizim atmosferimiz içinde geçen hayatı çok ritmik olmalıdır. O, eve ne zaman dönmesi gerektiğini, döndüğü zaman, nelerle meşgûl olması, hangi işlerle uğraşması lâzım geldiğini önceden bilmelidir. İç-âleminin donatımı mı? Harici işlerin düzene sokulması mı? Okuma, yazma mı? Yoksa oyun ve eğlence mi?.. Bunlardan hangisinin ne zaman yapılacağı mutlaka tayin edilmeli ve çocuk, bir sürü karışık düşünce ve birbirinden farklı isteklerle karşı karşıya bırakılmamalıdır. Aksi halde, çocuğun bu mevzudaki karanlık ve karmaşık hali, hem kendi için hem de aile için zararlı olur. Aile ne kadar derli-toplu, çocuk da ne kadar zeki olursa olsun, yuvada ahenk bulunmadığı takdirde, bekledikleri şeyleri asla elde edemezler. Nasıl ki, bir kalbin atışları, aritmik olduğu takdirde, hızlı ve canlı da olsa hayra alâmet sayılmaz. Öyle de, her ferdin hususî durumu hesaba katılarak, içinde nizam ve intizamın temin edilemediği hane de semereli ve uğurlu sayılamaz. Hele o hanedeki çocuk, asla.!

Evet, hânenin en verimli hali, en düzenli olduğu zamanlara göredir. Tam rantabl olması, tam âhenkli olmasına bağlıdır. Hız ve beceriklilik ise, düzensizliğin meydana getireceği arızaların yanında, çok tesirsiz kalırlar.

Yeme ve İçme

Bundan başka yuva, yeme ve içmeyi, 'sağlık prensiplerine uygunluk felsefesiyle' ele almalıdır. Bu da, büyük bir nispette, yemek vakitlerinin tayînine; yerken, israftan ve mideyi tıka-basa doldurmadan kaçınmaya, düşünceye, iradeye ve beden sağlığına zarar veren şeylerden içtinap etmeye; kezâ, yenilen şeylerin temiz

ve helâl olmasına bağlıdır.

Bu itibarla, henüz yediği birinci yemeği hazmetmeden ikincisine başlamak, vakitli vakitsiz sürekli bir şeyler yemek ve daima midneyi dolu bulundurmak, hem bedene zarar, hem tedrici bir intihâr hem de Yüce Yaraticının buğz ettiği bir keyfiyettir. Bir de, alınan şeyler insan sağlığına zararlı; iradeye fütûr ve zihne teşviş veriyorsa o, bütün bütün berbattır!..

İsraf, Yaraticının sonsuz nimetlerine karşı bir hürmetsizlik ve bir nankörlüktür. Evet, ölçüsüzce savrulup giden bu değerli nimetler, israfta harcanıp gittikleri sürece, kadirleri bilinemeyeceği gibi, 'doyma noktası'na vardıktan sonra alınmalarıyla da, asla zevk ve lezzetlerine erilemeyecektir. Evet, israf eden gerçek iştihâyı kaybederek, yemeklerin çokluğu ve çeşitliliğine bağlı, yalancı bir iştihaya gider gömülür. Bu marazî-hal genişledikçe de, kalp ve ruh dairelerinin rağmına, memnû, gayr-i memnû demeden herşeyi midesine indirmek ister. Helâl ve haramın iç içe girdiği böyle cehennemî bir hayat düzeninde ise, sıhhatli ve mazbut nesillerin yetişmesini beklemek hayâlperestlik olur.

Esasen beslenme, tamamen bir disiplin işidir. Yemesini-içmesini disipline edebilmiş bir yuva, çocuğun kalbî ve rûhî hayatı adına, pek çok şeyi başarmış sayılabilir.

Evet, vücudun ayakta durabilmesi için mutlaka yemeye, içmeye ihtiyaç vardır. Ne var ki, bedenın sıhhati hesaba katılmadan alınan her şey, yine beden için zarar olduğu gibi, yerken, içerken kalbin, mide ve bağırsakların altında kalıp ezilmesi, nefsin rûha kemân çekmesi de, insanın kendi kendine kastetmesi demektir.

Ah, şu rûh'un kanatlarını kıran, kalbî hayat üzerine kezzap döken talihsiz oburlar!.. keşke, yetişme dönemindeki gençleri sizlerden

kurtarmak mümkün olabilseydi!..

Bir de çocuğa, yiyip, içmekten maksat ne olduğu behemehâl anlatılmalı ve bu hususta iknâ edilmelidir. Aksine o alışageldiği şeyleri, emzik gibi 'ilelebet' devam ettirir durur... Şayet, ona bir şeyler anlatmağa bizim gücümüz yetmiyorsa, bir hekim veya daha başka birisiyle gördürerek, maddî-manevî sıhhati için elverişli bir gıda rejimine irşat edilmelidir.

Yatıp Kalkma İle Alakalı Bazı Hususlar

Yatıp kalkmanın disipline edilmesi de aynı derecede önemlidir. Belirli zamanlarda ve belirlenmiş ölçülerle istirahat etmek, hem sıhatımız açısından hem de hayatımızın diğer bölümlerine ait düzen ve ahengi bozmamak bakımından zarurîdir. Gündüzün büyük bir kısmı çalışmaya, gecenin büyük bir bölümü de istirahat ve kalbi dinlendirmeye tahsis edilmelidir. Bunu değiştirmek katiyen muvâfık değildir. Fıtrata ait böyle bir şeyi tebdîle kalkışmak, toplumla çatışma, kâinât kitabıyla zıtlasma ve sıhhate karşı işlenilmiş bir cinâyet ve itisaf olur.

Yatıp-kalkma ve istirahatla alâkalı, herkes için geçerli olabilecek bir-iki önemli prensibin belirtilmesinde yarar görmekteyiz: Aile fertlerinin hayatı, mutlaka nizâm altına alınmalıdır. Bir hânede, yatıp-kalkmaya gelinceye kadar her şey zabt u rabt altına alınmışsa, o aileye ait meselelerin büyük bir kısmı yoluna girmiş sayılır. Aksine, bir hânede hayat disipline edilmemiş ise, o yuvaya ait çok meseleler dağınıklık içinde ve sürüncemede demektir. İkamet edilen apartman ve yakın çevrenin hayat düzenleriyle bizim hayat nizâmımız çatışmamalıdır.? Yoksa, onlar bizim, biz de onların hem istirahat anlarını hem de çalışma zamanlarını berbat ederiz.

İstirahât ve çalışma, imkân nispetinde belli bir zaman içinde ve belli saatlerde yapılmalıdır. Aksi halde, sürekli değişip duran yatıp-kalkma zamanları, uyku ile çalışmayı iç-içe kılar. Bu ise hem istirahatın hem de çalışmanın zedelenmesi demektir.

Uykuya ait zamanı ihlâl edecek her şeyden mutlaka kaçınılmalıdır. Bazen bir-iki bardak çay, Bazen bir iki lokma yiyecek, Bazen de bir can sıkıntısı bir gecelik uykuya mal olabilir. Dolayısıyla bir günlük işe de...

Maddi ve Manevi Temizlik

Yuva, çocuğa, manevî kirlerden uzak kalmayı öğretmekle mükellef olduğu gibi, bedenini, elbisesini, oturup-kalktığı yerleri de temiz ve düzenli tutmayı öğretme mecburiyetindedir.

Yuvadaki disiplin ve temizliğin, anne-babadan yavrulara geçtiği âlem-şûmul bir kanundur. Her yavru, dünyaya gözünü açtığı zaman, yuvasında ve yuvacığında gördüğü şeyleri taklîde uğraşır ve nevinin taşıdığı istidatlarla, o istikamette varlığa erer.

Hususiyle insan için bu mesele, fevkalâde önemlidir... Çocuk, etrafını temiz ve düzen içinde görürse, bunun böyle olması lazım geldiğine inanarak, üstüne-başına ve yatıp-kalktığı yere, ona göre çeki düzen vermeye çalışır. Aksine, etrafını perişan ve etrafındakileri de kirli ve derbederlik içinde görürse, temizlik ve nizam adına bütün istidatları körelir, miskinleşir. Artık kendi şahsî işlerinin dahi, başkaları tarafından yapılması lazım geldiği zehâbına kapılır. Böyle bir hava ve iklimin, topluma nasıl tufeyliler yetiştireceği ise, her türlü izahtan vârestedir.

Bu itibarla, terbiye prensipleri arasında, derli-toplu ve temiz olmayı öğretmeninin ayrı bir yeri olmalıdır. Zira çocuk, ailesinden aldığı diğer hasletleri gibi bu meziyetiyle de, toplumun emrine

girecek ve ona yararlı olmağa çalışacaktır. Ve yine bu meziyetiyle ailesinin yanında bulunduğu sürece yuvaya; tahsîl döneminde kaldığı eve, barındığı yurda ve beraber kaldığı arkadaşlara bâr olmayacaktır.

Aslında inançlı ve ulu bir yola baş koymuş kimselerin, başka türlü olmalarını düşünmeye de, insanın gönlü râzı olmuyor. Nasıl olur ki, bu yol, günde beş defa abdest almayı, en az haftada bir defa tepeden tırnağa temizlenmeyi (gusûl), yemek yemeden önce ve yedikten sonra ellerin yıkanmasını, kezâ, uykudan kalkınca yıkanıp temizlenmeden ellerin ağza götürülmemesini; saçın, bıyığın derli-toplu ve tırnakların kesilip temiz tutulmasını; hâsılı, hep kar gibi pırıl pırıl ve süt gibi dupduru ve tertemiz olmayı tavsiye ve teklîf etmekte ve hattâ bunların bir kısmını fitrattan saymaktadır. Evet, böyle bir yolun yolcularının, isli-paslı ve tiksindirici olmaları katiyen düşünülemez!

Yuvada iyi bir düzen ve temizlik dersi alarak yetişen nesiller, 'Hıfzu's-sıhha'^[2] memuru gibi, toplumun yolunu kesen çeşitli hastalıklara karşı, birer 'Koruyucu Hekim'lik vazifesi yaparlar. Bunlar, su cetvelleri, ayak yolları, nehir kenarları, ağaç altları ve parklar bahçeler gibi umumun istifade edeceği yerleri, pisliklerden arındırır ve temiz tutarlar. Yuvada bu terbiyeyi alamamış talihsiz nesiller ise, her tarafı batırır ve çevrelerini yaşanmaz hale getirirler. Böylelerinin kuracağı dünyada, denizler bataklık, kanallar kirli, körfezler foseptik çukuru, nehirler azgın, köprüler yıkık, yollar da perişan olur. 'Çevre sağlığı' ve 'Koruyucu Hekimlik' gibi müesseselerin mevcudiyetine rağmen böyle bir dünyada, salgın hastalıklar, akla-hayâle gelmedik illetler, bin başlı bir dev gibi, toplumu ölümden ölüme götürür de kimse bunu

önleyemez.

Hâsılı, çocuklarda, iç derinliği, düşünce istikameti gibi, düzen ve temizliğe ait rûh ve şuur da, yine yuvada verilir. Orada geliştirilir ve oranın sürekli kontrolüyle devamlılık kazanır.

[1] Humûdet: Soğuma. Zayıflama. Sönmeye yüz tutma.

[2] Hıfzu's-sihha: Sağlığı koruma.

Günümüzde Gençliğin Problemlerine Doğru

[Sızıntı, Mart 1981, Sayı 26]

Gençliğin problemleri denilince, bir sınıf halk, öteden beri söylenegelen faydasız laflardan bir düzine nasihat anlatılacağı mülâhazasıyla, alâka duymaz ve bakar geçer. Bir kısım kimseler ise, 'acaba yeni bir şey var mı?' düşüncesiyle takibe koyulur. Bunlardan birincilerine göre; günümüzün azgın gençliği, ne 'nushun' ne de 'köteğin' fayda vermediği garip mahluklardır. Onlardan bahis açmak zâid ve malumu ilam kabilindendir. Bu, alabildiğine azgınlaşan ve alabildiğine mütecaviz gürûha karşı bir şey yapılacaksa; o, mutlaka zecrî tedbir olmalıdır. Yani, 'bunların diline kilit, kalbine kement ve düşüncelerine de zincir vurulmalıdır. Mahkemeler, hapishaneler, sürgünler, mahrumiyetler ve ara-sıra da bazı tâvizler en elverişli tedbirlerdir.' kasaplık ve tahmisçilikten gelmiş kâzî'nin hükümlerini andıran, bu türlü tedbir ve çarelerin sığılığı ve tutarsızlığı meydandadır. Bu yollarla muvakkat uslanmalar, ölüm iyiliği gibi şeyler ve terkisinde bin-belâ, bin dâhiye getiren sükût ve sükûnetler temin edilebilir; fakat, asla istikrar ve itminan elde edilemez.

İkinciler ise, alabildiğine yılgın ve alabildiğine tedirginlik içindedirler; ama, ümitsiz değildirlir. Yerinde 'nushun' yerinde de

'köteğ'in' faydasına inanırlar. Ne var ki, 'medenîlere galebenin ikna ile' olacağı düşüncesi, onlarda daima ağır basmaktadır. Bunlar gençliğin ıslahıyla alâkalı herşeyi merakla takip eder; her yazıyı okur ve her mütalaaya saygı duyarlar. Birincilerin, herşeyi dıştan beklemelerine her hadise karşısında kalenderliklerine, vurdumduymazlıklarına mukabil, ikinciler, iş yapma istidadında, atılgan ve dertlidirler.

Bir de bunların dışında olan kalabalıklar vardır ki, sarkaç gibi hep dış muharriklerle hareket etmekte ve harici baskılarla med ve cezire geçmektedirler. Hangi cephe daha önce bir efkâr-ı âmme 'oluşturursa' bunlar o tarafa meyleder ve onun içinde erirler. İçtimâî manzara, dünden bugüne hep böyle olmuştur. Değişiklik tamamen sûrî ve kemmî (=yüzeysel ve nicel) boyutlar içinde cereyan etmiştir.

Örf ve geleneklerimizin sarsıldığı, millî ruh ve değerlerimizin temelden ırgalandığı o ilk günlerde de durum, şimdikinden farksızdı. Ya, olup-biten şeylere karşı böyle bigâne kalınıyor veya - arz edildiği gibi- muvakkat uslandırıcı müsekkinlerde (sakinleştirici) teselli aranıyordu. Ama o gün bunu görüp bilecek, teşhis koyup tedaviye gidecek gerçek düşünür ve muzdariplerden mahrum bulunuyorduk. Pierre Loti 'Nâşâd Kızlar'ıyla bizdeki sarsıntı ve çöküntüye ilk parmak bastığı; Türk Evi'nin, Türk kadının künde künde üstüne devrildiğini ifade ettiği günlerde biz, üzerine toz kondurmayacak şekilde, batı ahlak ve anlayışıyla yanıp tutuşuyorduk. Bu devri anlatan Hüseyin Rahmi gibi hikâyeciler, neslimizi tramvayda şamatacı, iç-mahallelerde yaygaracı ve saraylarda gülünç; Halit Ziya gibi şâirler ise, Avrupa bebekleri kılığında tuhaf mahluklar olarak tahayyül ediyorlardı. Ne gariptir

ki, o yıkılış döneminde dahî, dost, düşman bizdeki kadın ve topyekün adap ve muaşeretimizi güzellik numûnesi olarak tanıyor ve alkışlıyorlardı. Heyhat! Müptela olduğumuz şahsiyet zaafi eriyip giderken; hiçbir bakış bizim için bir şey ifade etmiyordu. Ne Batı dünyâsının alıcı bakışı, ne de başka bir alemin hayranlık dolu nazarları...

Biz, o gün için gönlümüzü kaptırdığımız alafrangalaşma ile, öylesine mest ve mahmur idik ki, bin musibet dahî aklımızı başımıza getiremezdi. Ve, öyle de oldu. Bir-baştan bir-başa bütün yuvalarımızı saran (kendinden uzaklaşma) hastalığı, asil milletimizi her türlü dinî, millî, harsî ve irsî hassalarından mahrum; renksiz ve (kendi olma)'nın dışında her kılığa girmeye müsait; frenklerin 'levanten' dedikleri halitaya benzer hale getirmişti.

O zaman bütün bu şeyler, bir arzu, bir heves ve bir ihtiras şevkiyle oluyordu. Eğer, hastalığın ilk zuhur ettiği o günlerde, neslimize ve yuvalarımıza, garp-kadınlarının taklitçisi olarak son saflarda bulunmaktansa, kendi dünyalarında birinci sırada bulunmayı telkin edebilseydik, yuvalarımız bugünkünden daha yüksek ve aynı zamanda Batı kuklası olmadan kurtularak, kendi sihir ve efsununu korumuş olurdu.

Romalı Kayser, bir seyahatinde, yanından geçtiği yüzde yüz bir Romalı köy için; 'Roma'da ikinci olmaktansa bu köyde birinci olmayı tercih ederim' demişti. Keşke bu düşünceyi kendi insanımıza ser-meşk olarak kabul ettirebilseydik... Belki de o zaman düşünceden davranışa, muaşeretten kisve ve yaşayışa kadar, her şeyimizde çok farklı olurduk. kendimiz gibi düşünür, kendimiz gibi yaşar; kendimiz gibi zevk ederdik. Halbuki (Baş ülke) insanı olan bizler, bu sırrı sezemedik. Düşman dünyaların bin bir

akrobatlıkla sahnelendirdiği herşeyi, kerâmet sayarak (ceffe-l kalem) kabul ettik. Batının gülendâm kametlerine, priyantınli tuvaletlerine aldanarak eciş bücüş yollardan ecinniler barınağı batakhanelere daldık. Ah! Bu ne körlük, ne sağırılık ve ne kalpsizlikti...

Daha sonra ise sihirli ve efsunlu şatolarda ardı-arkası kesilmeyen asimilasyonlarla yurt da yuva da bir harâbeye döndü. Şairin 'Müsafirim vatanın bir harâbe-zârında' sözü, 'devlet-i ebet-müddet' yüksek idealinin yerine oturdu. Bugün, hemen hemen hepimiz, bu mısraı mırıldanırken, vatanın bir harâbe-zâre döndüğünü düşünmekteyiz. Ama bu harâbe-zârı bir mâmûreye çevirmek için, kaç gönül-eri ve kaç muzdarip gösterebilirsiniz? Hiç...

İşte asıl düşündüren husus da budur. Evet, ne tepeden tırnağa mâzi kesilerek eskileri düşünüp inlemek, ne de mazinin doruk çizgilerinde hayâllerini yaşayarak kendini avutmak, bu onulmaz derdin devâsı değildir. Geçmişe ait üzüntü ve neşelerimiz, dirilişimize ait müjdelerle geldiği nispette sevimli ve yararlıdır. yoksa, ümit kırıcı, zararlı ve menfurdur.

Gençliğin problemleri bütün bir milleti ilgilendiren hayati ve ana meselelerdendir. Onun içindir ki, böyle bir mevzuya karşı, hemen herkes az-çok alâka duymakta; bir şeyler yapmayı düşünmekte veya en azından bir şeyler yapılmasını beklemektedir. Hele hele gençleri bütün azgınlığıyla gördükten sonra...

Ne var ki, mücerret alâka duymanın ve faaliyetsiz düşüncenin bir fayda getirmeyeceği de muhakkaktır. Emeksiz ve aksiyonsuz düşünce ve ızdırab, bir fazilet ifadesi olsa bile, katiyen çare değildir. Bu itibarladır ki, her düşünce bir emeği, her plan bir

aksiyonu netice verdiği nispette kıymet ifade eder; yoksa her düşünce bir ızdırab, her plân bir aldatmacadır.

Dünden bugüne gençlik, defaatle ele alındı; gazete, mecmua ve hatta kitaplara mevzu oldu. Ancak bu ele almalar büyük bir kısmı itibariyle, suçlamalardan, şikayetlerden, teessüf ve telehhüflerden ibaret kalıyordu. Kimse, niçin böyle olduğuna temas etmiyor ve bu dev-meselenin halli üzerinde durmuyordu. Duranların da çokları, duymamazlıktan geliyor ve hatta duyulmasını istemiyordu.

Oysa ki, O'nun hakikatçı bir gözle ele alınması ve nelerin, ne zaman, nasıl verilmesi, üzerinde durulması gereken ve asla ihmale tahammülü olmayan meselelerdendi. Heyhat ki, bu ciddî mesele, kıymeti ölçüsünde-ademe (yokluğa) mahkum edilmek istenen bir kısım mühim zevâtın gayretleri müstesna-asla ele alınmadı ve üzerinde durulmadı.

Yeni dönemin getirdiği ve hatırlattığı şeylerle biz, bu hayati mevzuun -arz edilen ölçüler içinde- tahlile tâbî tutulacağı ümidini beslemekteyiz. Geleceğin Türkiyesini kurmak isteyenler, herşeyi kanına ve canına emanet ettikleri gençliğin meselelerine karşı, lâkayt kalamazlar. Büyük ve müreffeh, yepyeni bir dünyânın kuruluşunda, millet ve devlet bütün müesseseleriyle, bu çok nazik noktaya eğilme mecburiyetindedirler.

Aile, mektep, sokak ve bütün kollarıyla neşriyat bu mevzu etrafında omuz omuza verdiği zaman, müspet ve sağlam neticelerin elde edilmesi muhakkak gibidir. Bunlardan bir veya ikisinin devre dışı kaldığı zamanlarda ise, gençlik, çeşitli zıtlıklar ve farklılıkların meydana getireceği atmosfer içinde, çekişmeye terkedilmiş demektir.

Mektep ve aile yan yana değilse; neşriyat, mektep ve aileye omuz vermiyorsa, sokak bunlarla aynı çizgiyi paylaşmıyorsa, hizmet, sadece icrâ edildiği müessesede mevzii olarak kalacaktır. Böyle bir (lokalizasyon)'un fayda getirmeyeceği de meydandadır.

[Sızıntı, Nisan 1981, Sayı 27]

Gençliğin problemleri bütün bir milleti ilgilendiren hayati ve ana meselelerdendir. Onun içindir ki, böyle bir mevzuya karşı, hemen herkes az-çok alâka duymakta; bir şeyler yapmayı düşünmekte veya en azından bir şeyler yapılmasını beklemektedir. Hele hele gençleri bütün azgınlığıyla gördükten sonra...

Ne var ki, mücerret alâka duymanın ve faaliyetsiz düşüncenin bir fayda getirmeyeceği de muhakkaktır. Emeksiz ve aksiyonsuz düşünce ve ızdırab, bir fazilet ifadesi olsa bile, katiyen çare değildir. Bu itibarladır ki, her düşünce bir emeği, her plan bir aksiyonu netice verdiği nispette kıymet ifade eder; yoksa her düşünce bir ızdırab, her plân bir aldatmacadır.

Dünden bugüne gençlik, defaatle ele alındı; gazete, mecmua ve hatta kitaplara mevzu oldu. Ancak bu ele almalar büyük bir kısmı itibariyle, suçlamalardan, şikayetlerden, teessüf ve telehhüflerden ibaret kalıyordu. Kimse, niçin böyle olduğuna temas etmiyor ve bu dev-meselenin halli üzerinde durmuyordu. Duranların da çokları, duymamazlıktan geliyor ve hatta duyulmasını istemiyordu.

Oysa ki, O'nun hakikatçı bir gözle ele alınması ve nelerin, ne zaman, nasıl verilmesi, üzerinde durulması gereken ve asla ihmale tahammülü olmayan meselelerdendi. Heyhat ki, bu ciddî mesele, kıymeti ölçüsünde-ademe (yokluğa) mahkum edilmek istenen bir kısım mühim zevâtın gayretleri müstesna-asla ele alınmadı ve

üzerinde durulmadı.

Yeni dönemin getirdiği ve hatırlattığı şeylerle biz, bu hayati mevzuun -arz edilen ölçüler içinde- tahlile tâbî tutulacağı ümidini beslemekteyiz. Geleceğin Türkiyesini kurmak isteyenler, herşeyi kanına ve canına emanet ettikleri gençliğin meselelerine karşı, lâkayt kalamazlar. Büyük ve müreffeh, yepyeni bir dünyânın kuruluşunda, millet ve devlet bütün müesseseleriyle, bu çok nazik noktaya eğilme mecburiyetindedirler.

Aile, mektep, sokak ve bütün kollarıyla neşriyat bu mevzu etrafında omuz omuza verdiği zaman, müspet ve sağlam neticelerin elde edilmesi muhakkak gibidir. Bunlardan bir veya ikisinin devre dışı kaldığı zamanlarda ise, gençlik, çeşitli zıtlıklar ve farklılıkların meydana getireceği atmosfer içinde, çekişmeye terkedilmiş demektir.

Mektep ve aile yan yana değilse; neşriyat, mektep ve aileye omuz vermiyorsa, sokak bunlarla aynı çizgiyi paylaşmıyorsa, hizmet, sadece icrâ edildiği müessesede mevzii olarak kalacaktır. Böyle bir (lokalizasyon)'un fayda getirmeyeceği de meydandadır.

Mektebin çok mükemmel, ailenin yeterli, sokağın temiz ve bütün neşriyatın, maşerî vicdan ve devlet kontrolüyle, millî ahlâk ve millî terbiye çizgisinde işlemesi şarttır. Ve ancak, böyle bir vasatı (ortam) hazırladıktan sonradır ki, gençlikten salâh ve hayır ümit edilebilir. Aksine, bu müesseseler, kendilerinden bekleneni tam ve mükemmel şekilde yerine getirmedikleri takdirde, kimseden bir şey beklemeye hakkımız olmadığı gibi, ihmal ve terkedilmişlikten ötürü, çılgınlaşan neslin halinden şikayet etmeye de kimsenin hakkı yoktur.

Aile, mektep ve bütün toplum, ne zaman onu, yüceltici duygularla

donatır ve içtimaî erozyonlara karşı ruhunu beslediği kalbine mukavemet kazandırır; işte o zaman onunla hisaplaşabilir, yoksa, haksızlık ve insafsızlık etmiş olur.

Şimdi düşünün bir kere, sokakları dolduran bin bir akrobatlık karşısında, yuva çocuğa ne vermiş ve ne kadar sahip çıkabilmiştir? Bir şeyler verdiğini kabul etsek bile, her köşe başında onu bekleyen bu kadar yol kesiciye ve vıcık vıcık bu kadar mefsedete (fesatçı) karşı, verilenlerle kendinden beklenenler arasında bir uygunluk iddia edilebilir mi?

Mektep, içtimaî ve tarihî vazifesi zaviyesinden, kendinden bekleneni yerine getirmiş midir? Yetiştirmekle mükellef olduğu nesli, yüce istidatlarıyla, yükseltici duygularıyla, ona derinlik kazandıran melekeleriyle ve beşerî meyilleriyle ele alarak insanlığa ve fazilete giden yolu gösterebilmiş midir?

Matbuat, onun ahlak ve yüce duygularını inkişaf ettirme istikametinde, kendine düşen kılavuzluk vazifesini yerine getirmiş midir? İffet telkin edip, erotik düşünce fücûra^[1] giden yolları tıkamış mıdır? TRT, kaf-dağı azameti ve gür sesiyle ona gerekli çağrı ve uyarıda bulunmuş mudur? Ve bütün mesuller, en özlü çarelerle ve varlığa erdirici en ruhlu mesajlarla bu örfâneye iştirak etmişler midir?

Bütün bunların hesabını görmeden, gençlik hakkında hüküm vermek ve hele sadece onu mahkûm etmek haknâşinaslık ve insafsızlık olur. Bugün bütün bir nesil, kendini yüceltecek ve insânî melekelerini geliştirecek imkânlardan mahrum, yapayalnız ve boşluktadır. Onu yüceltme ve faziletli kılma istikametindeki gayretler ise, gayet cılız alabildiğine seviyesiz ve tamamen oyalayıcı ve deneme mâhiyetindedir. Başka hiçbir sebep olmasa,

bu iki husus, bütün bir neslin bodurlaşması için yeter ve artar. Kaldı ki, yığın yığın yabancı ve zararlı fikirlerin kol gezdiği; topyekün cemiyetin, azgınlaşmayı bağrında besleyen bir kilizman haline geldiği; sapık ve çarpık ideolojilerin, (dev) birer anafor gibi, semtlerine uğrayan gençleri öğütüp erittikleri; bir vasatta, değil ahlak ve faziletli olmak, nesillerin, insanlığıyla kalacağı ve onu koruyacağı bile oldukça zordur. Olsa olsa böyle bir atmosferde yetişenler, sabahleyin şaşkın, öğlene doğru deli ve azgın, akşamüstü ise, 'izm'lerden herhangi birine aborde olmuş bir zavallı olabilir. Ama hiçbir zaman ve katiyen ahlâken mazbut ve faziletli olamaz.

Sonra bir de kalkar, hamiyet, gayret ve anlayış isteyen bu ciddî mevzuu, bağırsak gurultularında, mide geçirmelerinde görürsek, mesele bütün bütün karışır ve içinden çıkılmaz hale gelir. Ve nitekim de bugün öyle olmuştur. Gençliği baştan çıkaranların bayrağı, dişler, bağırsaklar ve mide halitasından ^[2] ibaret olduğu gibi, değişik bir perspektifle kurtarıcılarının gayreti de tamamen aynı istikamette cereyan etmiştir. Bu suretle de o, her iki devrede de aldatılmış, oyalanmış ve terke uğramıştır.

Ah, keşke! O'nu bilmeyenler, O'na hiç müdahale etmeselerdi. Belki o zaman ıslahı biraz daha kolay olurdu. Halbuki o, yaralarını tedavi yolunda yanlış mualecelerle tıpkı neşter yemiş bir kanserin azması gibi, iyiden iyiye azdı ve canavarlaştı. O kadar ki, şimdi herkes, bu (dev)'in çıkaracağı herç-ü merci düşündükçe uykuları kaçmakta ve iliklerine kadar geleceğin endişesiyle tirtir titremektedir. Bu noktada korkanlara hak vermemek de elden gelmez. Zira bütün bir nesil harpten çıkmış gibi, tepeden tırnağa yara ve bere içindedir. Böyle bir neslin insânî duygularını baskı

altına alan ve kalbi ruhî yaralar, onu iflah eder veya etmez, ayrı mesele; tedâviye tabî tutulmazsa milleti iflah etmeyeceği muhakkaktır.

Binaenaleyh, güç dahi olsa, bu yara mutlaka ve tez-elden iyileştirilmelidir. Bu da, toplumun her (kesimi)'nin kendine düşen vazifeyi yerine getirmesiyle, içtimâî atmosferin pisliklerden arındırılmasına bağlıdır. Yuva, edebi, terbiyesi, inceliğiyle yavruya numûne olmalı ve onda, ahlak ve fazilete götüren duyguları uyarmalıdır.

Mektep, kendisine bir tomurcuk halinde teslim edilen çocuklarda, ruh yüceliğini, ahlâk anlayışını ve edep hissini geliştirmelidir ki, bu istikamette eskilerin daha küçük yaştaki talebelere meşk^[3] ettirdikleri şu sözler, çok manidardır:

'Edep ya Hu!'

'Edebtir kişinin daim libası, edepsiz kişi üryana benzer' [4]

'Edep bir tâc imiş nûr-u Huda'dan; giy ol tâcı emin ol her belâdan' [5]

'Edep-ehli, ilimden hâlî olmaz; edepsiz ilim okuyan âlim olmaz' [6]

'Cihanda ne varsa hepsi edepmiş.'

Bu vadide söylenmiş daha bir sürü pırlanta gibi söz vardır ki; atalarımız arasında, edep ve insanî ahlâka verilen ehemmiyeti göstermektedir. Kitap, mecmua, gazete ve bütün neşriyat, okuyucularında ulvî duyguların inkişafına ve insânî melekelerin gelişmesine hizmet etmelidir. Ahlâk ve fazileti örseleyen, gençliği âsî ve serkeş yapan bilumum beşinci kol faaliyetlerine karşı, duyarlı, tetikte ve mücadeleye hazır bulunmalıdır.

[1] Fucûr: Günah, haktan sapmak, isyan, edepsizlik

[2] Halita: Karma, Karışık olan

[3] Meşk: Yazı numûnesi. Öğretici yazı. Bir şeyi uzatmak. Uzun uzun yazmak

[4] Kişinin elbisesi daima edeptir. (Kişinin daimî elbisesi edeptir). Edepsiz kişi çıplağa benzer

[5] Edep Allah'ın nurundan bir tâç imiş; o tacı giy, her belâdan emîn ol

[6] Edep sahibi kimseler, ilimden boş olmaz; Edepsiz okuyan âlim olmaz

İnanç

İnanç, bir milleti olgunlaştıran ve sonra da ona devamlılık kazandıran en mühim bir unsurdur. Bir toplum, bütün meselelerini imanla yoğurup imanla şekillendirip ve sağlam inanç kaideleri üzerine oturttuğu nispette istikrarlı ve gelecekte ümitli olabilir. Aksine, inançsızlığı ve ilhadı nispetinde de sıkıntı ve buhranlar içinde kıvrılır durur ve belki de -maâzallah, tarihten silinip gider. Bu itibarla, deyebiliriz ki; talim ve terbiyenin, fertler ve toplumun üzerindeki tesiri, o talim ve terbiye içinde inanca verilen yerle mebsûten mütenasiptir (doğru orantılı). İnkâr ve ilhad içinde yuvarlanan, bir insana, ne denli terbiye verilirse verilsin, semereli ve faydalı olacağı iddia edilemez. Aksine, şirk ve dalâlet yolu, insanı baş aşağı düşüren, hadsiz ızdıraplar içinde kıvrandıran ve insanın beline, kaf dağından ağır yükler yükleyen musibetli, karanlık ve uğursuz bir yoldur.

Evet, insan yaratıcısını tanımaz, ona itimat edip dayanmazsa, son derece aciz ve zaif, fevkalade muhtaç ve fakir; bir sürü musibete maruz elemli kederli bir mahluk ve alâka peyda ettiği bütün sevdiklerinden her an ayrılma ızdırabını çeken ve sonra da tek başına, kendi kaderiyle, kabrin karanlıklarına gömülen zavallı bir varlıktır. Öyle bir zavallı ki, bütün hayatı boyunca, minicik bir iktidar ve sınırlı idaresiyle ardı arkası kesilmeyen sonsuz arzu ve

isteklerin tahsiline çalışır durur. Ah! Keşke arkasından koşup durduğu şeylerin binde birini elde edebilseydi... Heyhat! O sırtına ve başına yüklediği dünyalar kadar ağır yükler altında ezile ezile ölmeden cehenneme girer ve cehennem azabını tadar. Bu acıklı hal ve dehşetli manevî azabı duymamak için hislerini iptal edip kendini sarhoşluğa vermesi ne acı ve ızdıraplıdır. Ne acı ve ızdıraplı bir haldir ki çaresizlikten kendinden kaçır ve yalnızdır.! Evet, insan, Yüce Yaratıcıya kulluk içinde, ona inkiyad etmez ve onun himayesine girmezse, küçük bir mikroptan tut, tâ sârî hastalıklara ve zelzelelere kadar onu çepçevre sarmış ve hayatına karşı hücum vaziyetini almış binlerce düşmanı olduğunu görür, hisseder ve titrer. Onun nazarında her ses ölümden ve yokluktan bir nefha ve her hâdisе kabir ötesi âlemlere ait korkunç mesajlardır. Böylece kabrin dehşet verici karanlıklarına kadar uzayıp giden bin bir boğucu hâdisе karşısında, yalnız, endişeli ve ümitsiz bu insan, şahsî ızdırab ve acılarının yanında, az çok alâka duyduğu başkalarının elem ve acılarını ruhunda yaşaya yaşaya tükenir gider. Evet, umumi musibetler, sârî hastalıklar, beşer çapındaki kıtlıklar ve içtimâi hercümerçler gibi bin türlü çalkantılar, dünyayı onun nazarında yaşanmaz bir cehennem, bir gayyâ haline getirir. Ne acıdır ki O, bütün bunlara rağmen merhamet ve şefkate liyâkatını kaybetmiş, sevimsiz ve kötü bir maznundur. Zira O, inançsızlığından, kalbî, ruhî tatminsizliğinden herşeyi ters, antipatik ve çirkin görmekte ve her şeye karşı menfî bir tavır almaktadır.

'Nasıl ki bir adam, güzel bir bahçede, fevkalade bir ziyafette ve ahabları arasında temiz, tatlı, hoş ve meşru bir lezzet ve eğlenceye kanaat etmeyip gayri meşru ve pis bir lezzet için, çirkin

ve mülevves şarapları içse, sonra da kendini kış ortasında, uygunsuz bir yerde ve canavarlar içinde tahayyül ederek titrese; bağırıp çağırarak çevresini rahatsız etse ve hatta namuslu mübarek arkadaşlarını bir kısım vahşiler tasavvur ederek onlara hakarete bulunsa; o lezzetli yemekleri ve temiz kapları pis ve murdar görerek, kırsa dökse, ona merhamet ve şefkat edilemez. Öylede iradesini kötüye kullanarak inkâr sarhoşluğuna düşen ve kendini bin bir hezeyana kaptıran ve netice itibariyle de bütün zevk ve sefasını gayri meşru dairede arayan nasipsizlere merhamet edilemez.' Aslında onlara merhamet edilse bile, onlar gönüllerini kaptırdıkları, nefis ve hevâ âleminin getirdiği elemelerden daima iki büklüm olacak ve ızdırab çekeceklerdir.

İman İnsanı Cennete Ulaştırır

İnanç yolu ise, insanı huzura, itminana ve ruh aleminde cennetlere ulaştırır. 'Dünyayı bir misafirhane, mevcudatı, Yüce Yaratıcının isimlerinin aynaları ve bütün ilahî sanatları her vakit tazelenen birer mektup' ve birer nâme gören kimse, fânî ve zâil şeylerin her zaman gönlünü yaralamasına karşılık, varlığıyla huzura erdiği Zâtın mevcudiyetini düşünerek o yaraları tedavi eder ve karanlık vehimlerden kurtulur. Evet, böyle birinin nazarında 'Ölüm ve ecel öbür âlemdeki ahaba kavuşmanın başlangıcı ve asıl vatana bir seyahattir.'

Demek ki hayatın zevk ve lezzetini arayanlar, onu, imanla donatılmış kalplerle aramalı ve kulluk mükellefiyetlerini yerine getirme esasiyle takip etmelidirler. Yoksa, bu dairenin dışında zevk ve lezzet arayanlar -kendilerini aldatacak bir kısım şeyler bulsalar bile- ızdıraptan ızdıraba düşecek ve bu dünyaya geldiklerine bin pişman olacaklardır. Bu itibarla, 'kim dünya

hayatını esas maksat yaparak, kendini fânî şeylerin kucağına' atacak olursa, zâhiren bir cennet içinde dahi bulunsa manen cehennemdedir. Ve aksine 'kim de, ciddî olarak ebedî hayata yönelirse, dünyası çok fena ve sıkıntılı da olsa' burayı, öbür âlemi bekleme salonu gördüğünden- huzurlu ümitli ve mesuttur. Bunun içindir ki, her şey gibi, talim ve terbiye de, inanç ve kalbin kuvvetine dayandığı sürece, verimli ve semereli olsa bile, inançsızlık, kalbî ve ruhî tatminsizlik içinde verilmek istenen talim ve terbiyenin faydalı olacağını iddia etmek oldukça zordur. Evet, böyle inkarcılar, serâzât gönüllerine esen her fenalığı yapacak, her levsiyata girecek ve zabt u rabt altına alamadıkları nefisleriyle hiçbir kötülükten geri kalmayacaklarından ötürü, iyi güzel ve doğru adına onlara bir şey anlatmak mümkün olmayacaktır. Bir kere daha tekrar edelim ki; insan ancak inançlarıyla var ve onlarla mutlu ve bahtiyardır. Yüce yaratıcıya inanç ve ona inancın bir uzantısı olan öldükten sonra dirilme (ba's-ü ba'de-el mevt) ye, dirilip iyiliklerinin mükafatını ve kötülüklerinin cezasını görmeye yakîni sayesinde insan, yaşamanın zevkine erer ve geleceğini de garanti altına alır... Emniyetin, ümidin ve huzurunun remzi olan bu yüce düşünceden uzak kaldığı sürece de, hem kendi dünyasını hem de içinde yaşadığı toplumun dünyasını zindan eder. Evet, 'insanoğlunun hemen hemen yarısını teşkil eden çocuklar, ancak cennet fikriyle, onlara çok dehşetli ve ağlatıcı görünen ölümlere ve vefatlara karşı dayanabilirler. Ve yine bu cennet fikriyle (Bu küçük kardeşimiz veya arkadaşımız öldü. Cennetin bir kuşu oldu. Şimdi bizden daha güzel yaşıyordur) diyerek tam teselli bulabilirler. Yoksa, her vakit etrafında kendileri gibi çocukların' veya büyüklerin vefatlarını gören o zayıf ve biçâre yavrular,

kırılan-mukavemetleri ve sarsılan kuvve-i maneviyeleri, yıkılan kalp, ruh ve akıllarının enkazı altında mahvolup gidecekti... Ve yine, takriben 'beşerin yarısını teşkil eden ihtiyarlar, sadece ahiret inancıyla, çok yakınlarına kadar sokulan kabre karşı tahammül ve çok alâkadar oldukları hayatlarının sönmesine ve güzel dünyalarının kapanmasına karşılık, evet, bu en dehşetli ümitsizliklerini ancak âhiret inancıyla yenebilirler. Yoksa, şefkate çok muhtaç, sükûnet ve itminana çok hâhişkâr o muhterem' anne ve babalar; nene ve dedeler ruhlarının feryadı ve kalplerinin efganiyle dünyayı bir matemhaneye çevireceklerdi. Ve yine, insanlığın büyük bir bölümünü oluşturan ve içtimaî hayatın mühim bir rüknü sayılan 'Gençler, hissiyatlarının taşkınlık ve aşırılığı ve çok ifratlâr bulunan nefislerinin tecavüz ve tahribini, ancak ve ancak hesap ve cehennem düşüncesiyle' frenleyebilirler. Yoksa, büyük bir kısmı itibariyle o delikanlılar, azgınlaşmış ruhlarıyla, zavallı âciz ve zayıflar için bu dünyayı cehenneme çevireceklerdi. Bunun gibi, yuvanın emniyet ve huzuru; köy, kasaba ve şehirlerin âsâyîş ve sükûnetli sadece ve sadece kalbi ve ruhu itibariyle yetişmiş, Allah'a ve ahirete inanmış nesiller sayesinde kabildir... Evet, 'Ne irfandır veren ahlâka yükseklik, ne vicdandır; Fazilet hissi insanlarda Allah korkusundandır.'

Kız Çocuklarıyla Alâkalı Küçük Bir Mütalaa

Kadın-erkek arasında bir kısım farklı durumlar vardır; ama bu, katiyen terbiye ile alâkalı değildir. Aradaki fark, tamamen fitrat ve istidatların hedef alacağı saha ile alâkalıdır. Mâmâfih, böyle ayrı yaratılıştaki olan bu iki varlığın, onlardaki tabîî durumları nazara

alınmayarak, tamamen müşterek mütalâa edilmeleri de bütün bütün hakikatlara ters ve fitrat kanunlarını bilmeme manâsına gelir.

Terbiyede, kız çocuklarıyla erkek çocuklar arasında esaslı bir fark mevcut değildir. Ancak erkek çocuklar, terbiye döneminde, ilerdeki bir kısım ağır mükellefiyetlere göre yetiştirilmeleri lâzım geldiği gibi, kız çocukları da, ilerde yüklenecekleri vazifeleri itibariyle, birer terbiyeci ve hane siyasetine vâkıf birer mürşide olarak yetiştirilmeleri zaruridir. Aslında, fitratlarındaki incelik, sinelerindeki şefkat de, bunun böyle olması lâzım geldiğini teyit etmektedir. Onları, altından kalkamayacakları ağır, bedenî işlere zorlamak bir hoyratlık, yuvadan ve çocuklardan ayırmak da bir zulüm ve gadirdir. Onlara, erkeklerine ve yavrulara bir zulüm ve gadir...

Erkek ve Kadının Değişik Yönleri

Yaradılış itibariyle, her birisi değişik bir sahada mümtaz sayılan kadın ve erkeğin pek çok müşterek yanları bulunmasına rağmen, hikmet elinin araya koyduğu ayırıcı bir çizgiyle de, bütün bütün birbirlerinden ayrı sayılırlar. Ama bu ayrılık, zâid ve nâkıs (artı-eksi) gibi birbirini tamamlayan bir ayrılıktır. Ne var ki, yine de bir ayrılık söz konusudur. Böyle bir ayrılığı görmemezlikten gelmek, müşâhedeyi inkâr ve gerçeğe zıtlasma manâsına gelir. Rica ederim, her ayın belli günlerinde kadınlığa has bir ârızanın baskısı altına giren, bazen aylarca sırtında ikinci bir varlığın mesuliyetlerini taşıyan ve uzun lohusalık döneminde kendi işlerini bile göremeyen kadını, erkekle müşterek mütâlâa etmeye imkân var mıdır? Böyle bir iddiada bulunmak, bir kısım 'müstağriplerin'^[1] her zamanki tuhafliklarının gereği sayılarak mazur görülse bile,

topyekün kadınlık âlemi için mutlak bir zulüm ve insafsızlık değil midir? Bilmem ki bu müstağripler, bütün kadınları erkek olmaya zorlamada ne umarlar!. Böyle bir davranış kadınlık âlemini hor görmekten kaynaklanıyorsa, doğrusu bu çok iğrenç bir düşünce ve bu düşünceye kapılan kadınlar da aşağılık duygusuna itilmiş bir kısım zavallılardır.

Oysa ki kadını olduğu gibi, erkeği de olduğu gibi kabul etmede, fitrat kanunlarına karşı saygı ve insanın her iki nevine karşı da bir hürmet ifadesi vardır. Aksine, kadının erkeğe erkeğin de kadına özendirilmesinde, fitrat kanunlarıyla çatışma ve insanlığın dejenerasyonu bahis-mevzuudur. Böyle bir durumun doğuracağı kötü neticeler ise bütün bütün tüyler ürperticidir. Kadın, kadınlığa has ruh ve karakteri, erkek de erkeklığe has ruh ve karakteri korudukları sürece mukaddes, verimli, yuva ve toplumları için de faydalı olurlar. Kendilerine has evsafı kaybedip fitrat değişikliğine uğradıkları zaman ise, hem yuvalarına hem de toplumlarına zararlı birer unsur haline gelirler.

Buna binâen, kız çocuklarının terbiyesinde, kadınlık karakterinin korunmasına bilhassa dikkat edilmeli ve onların birer kadın-efendi olarak yetişmelerine gayret gösterilmelidir. Kaldı ki, onların kendilerine has işleri, erkeğin cihadına denk tutulmuştur. Serhat boylarında nöbet bekleyen ve harp meydanlarında ölüm kalım kavgası veren gâzinin oku, mızrağı ne ise, ruhunda itminana ermiş sâliha bir kadının elindeki iplik bükme âleti de, aynı sayılmıştır insanlığın Efendisi nazarında. Nasıl sayılmaz ki, elinde silah cepheden cepheye koşan o yiğit gâziler, bu yüce kadının iman ve ümit dolu ikliminde varlığa ermiş, onun coşturucu türküleriyle hayatı hakîr görme ve ölümü gülerek karşılama irfanına

yükselmişlerdir.

Evet, iyi nesiller, iyi yetiştirilmiş annelerin eseri; kötü nesiller de insanlığını idrâk edememiş, ihmâl e uğramış, fıtrat değişikliği ile hırpalanıp durmuş, kadın kılığındaki bir kısım tâlihsiz hilkat garîbelerinin eseridir.

Bizim semâvî olan terbiye anlayışımız, mükemmel nesillerin yetişmesinde kadını kadınlığı, erkeği de erkekliği içinde ele almayı zarûrî ve fıtratın gereği görür. Bu anlayışta erkek; imanlı, yürekli, dayanıklı ve sürekli mücadelelere hazır bir bahadır; kadın ise oldukça bundan farklı; inançlı, ince, narin; erkeğin desteği ve moral kaynağı, çocuklarının mürşit ve terbiyecisi ayrı bir kahramandır. Bununla beraber, erkek, her zaman ev işlerinde hanımına yardımcı olabileceği gibi kadın da -iş başa düşünce- her işi görmeye ve hatta cepheye gitmeye âmâde bulunmaktadır. Ne var ki, böyle bir durumda birine göre asıl vazife sayılan şey, diğerine göre tâlî bir hizmettir.

Kızlarda Kılık ve Kıyafet

Kızların terbiyesinde dikkat edilecek diğer husus da, onların, tavırları, davranışları, kılık ve kıyâfetleriyle erkeklerden farklı olarak yetiştirilmeleri keyfiyetidir. Erkeğin kadına ait kılık ve kıyafeti; kadına has hareket ve davranışlarda bulunması nasıl sakîl ve sevimsiz ise, kadının da erkeklere benzeme özentisi içinde bulunması, aynı derecede sevimsiz ve çirkindir. Bu türlü bir duruma müsâmaha edilmesi ise her iki cinsi de yavaş yavaş şahsiyet ve benliklerinden uzaklaştırarak kadın erkek arası üçüncü bir cins haline getirir. Böyle bir durum ise, hem erkek cephesinde hem de kadın cephesinde önlenemeyecek şekilde kokuşmalara yol açacaktır. Bu tehlikeli neticeden ötürüdür ki; kadının erkeğe,

erkeğin de kadına benzeme gayreti içinde bulunanları lanetlenmiştir.

İnsânî mevhibelerin^[2] korunması, çeşitli su-i istimallerin önlenmesi ve sık sık toplum içinde kendini hissettiren bir kısım komplikasyonlara meydan verilmemesi için böyle lânetle tahşidat^[3] ne kadar mânidardır! Keşke insanımız idrâk edebilseydi!...

Netice olarak diyebiliriz ki, terbiyede; kadın-erkek farklılığı diye bir şey mevcut olmamakla beraber, cinslerin korunması, kadının kadın erkeğin de erkek olarak yetiştirilmesi için, daha ilk günlerde, yani çocuğun çevresiyle münâsebete geçtiği dönemde, erkek çocukların daha çok babalarının atmosferi içinde, kız çocukların da annelerinin sıcak hariminde bulundurulmasına ihtimam gösterilmelidir. Böyle bir tedbir, kadının kadınlığa ait hususları kazanarak yetişmesine, erkeğin de erkekliğe ait evsâfı benliğine mal ederek gelişmesine yardımcı olacaktır. Vâkıa, böyle bir gayret ve tedbirden her çocuğun aynı nispette faydalanması düşünülemeyeceği gibi, her anne ve babanın da kendilerine sığınan yavruları hakkında aynı ölçüde faydalı olacakları iddia edilemez. Her mürşit ve mürebbî, ancak istidâdı ve yetişmişliği nispetinde faydalı olabilir. Her terbiye gören de kabiliyet ve rûhî mevhibelerine göre istifâde edebilir.

[1] Müstağrip: Batı Hayranı

[2] Mevhibe: İlahi İhsan ve Hediye

[3] Tahşidat: Yığınaklar; Konuşarak fazlaca üzerinde durma.

Öğrenme Çağı ve Öğretme Ameliyesi

Çocuğun, maddî, mânevî donatımının iki şekilde yapılabileceğine,

geçen bölümlerde işaret edilmişti:

1) Onu öğrenmeye mecbur tutmadan, ailenin hal ve dil yoluyla, onun duygularına takdim ettiği derslerdir ki, çocuk bunları farkına varmadan, havayı teneffüs ettiği gibi teneffüs eder.

2) Onu öğrenmeye mecbur tutarak, her yaş için gerekli usûl ve metotlarla, onun daha evvel gördüğü ve görmediği şeylerin belletilmesidir ki, bu şık da, ona vermeyi planladığımız şeyler, daha çok hazırlanıp önüne konan yemeklere benzer.

Birinci şıkta, anne ve baba, gönülden bağlı bulundukları en ideal hayat tarzını, gergef işler gibi, yaşar, anlatır ve gösterirler. Böylece çocuk için olan olur. İkinci şıkta ise, her yaş ve seviye için verilecek şeylerin hazırlanması, hattâ komprime haline getirilmesi; takdim usûlü ve takdimde kullanılacak dil, her birerleri başlı başına birer mevzudur ve hepsine riayet edilmesi gerekmektedir.

Çocuğun, eşyâ ve hâdiseler karşısında uyarılarak, bir kısım şeyleri öğrenmeye mecbur tutulduğu bu dönemde, mektep de devreye girer ve ailenin yanında yerini alır. Bunun tabîî bir neticesi olarak da, ailenin vazifesi ikileşir:

1) Yuvada (evde) çocuğu görüp gözetme.

2) Onun mektepteki durumunu kontrol etme...

Her iki vazife de çok mühim ve hususî titizlik istemektedir. Zira, o güne kadar yavruda verilen şeyler hassasiyetle korunmaz ve yaş farkıyla, kazanılan idrake göre yeni şeyler ilâve edilmezse, çocuğun hiçbir işe yaramayacak şekilde tefessüh etmesi kuvvetle muhtemeldir.

Evet, yuva her güzel şeyin özünü bir tohum gibi onun ruhuna ektikten sonra, mektep, bu ilk ameliyenin tamamlayıcısı, geliştiricisi ve koruyucusu olmalıdır. Aksi halde, yuvadaki bütün

gayretler boşa gideceği gibi, dün verilenlerle, bugünkülerin birbirini nakzetmesi de, çocuğu bütün bütün şaşkına çevirecektir.

Öğrenme için belli bir yaşa ulaşılması şarttır

Çocuğun yuvadaki ilk devreleri için belli bir yaş bahis mevzuu olmasa bile, (talim ve terbiye) devresi dediğimiz bu ikinci dönemde, behemehâl çocuğun belirli bir yaşa gelmesi zaruridir.

Aksine, çok erken yaşlarda, ona bir şeyler vermeye kalkmak ve hele hiçbir şey anlayamadığı mevzuları ezberletmeye çalışmak, onu bir papağan yapmaktan başka bir şeye yaramaz.

Ne var ki onun, o basit anlayışıyla çevresini tecessüsten elde ettiği şeylere ışık tutma, ad koymak, yani konuşma ve davranışlarımızdan sezebildiği müphemleri aydınlatmak ve onun bütün intibalarına tercüman olmak; Allah, Peygamber demek ve dedirtmek de, katiyen ihmal edilmemelidir.

Terbiyecilerce mecburi öğrenme devresi olarak yedi yaş dolayları kabul edilir. Çocuk yedi yaşına girince, o güne kadar görüp duyduğu, hissedip kavradığı şeylerin ötesinde, kendisine bir kısım emir ve teklifler götürülür. On yaşına girince de, biraz daha ciddîyetle işin üzerinde durulur. Ve hatta ihtiyaca göre, tedip bile edilebilir. Bunun böyle olması umumî ve objektiftir. Vâkıa bu sınırlar içinde mütâlâa etmemize imkân olmayan müstesna kabiliyetler de az değildir. Onların içinde, yedi yaşında kitapları ezberleyenler; on beş yaşında içtihat edenler; yirmi yaşında çağ-açıp, çağ kapayanlar; büyük cihangirler ve hattâ kâşifler ve kânun vâzıları da çıkmıştır ki, talim ve terbiye için mecburi yaş sınırı kabul ettiğimiz, yedi-on yaşlarını onlara tatbik etmemize imkân yoktur. Herhalde, onlar, daha önceden keşfedilerek, umûmî istidatlarına göre, değişik yol ve metotlarla ele alınmaları uygun

olur.

Bir de bu arada, (buluğ- çağı) dediğimiz teklif devresi vardır ki, o da umumiyet itibariyle on beş yaşı olarak kabul edilmiştir. Bu devre çocuğun mükellefiyet ve sorumluluk devresidir. Bu devrede vaatler ve tehditler; mükafat ve ceza tatbikleri başlar ki, bununla o güne kadar çocuğa verilen şeylerin, onun ruhunda değişik yön ve 'yöntemlerle' yeniden sağlamlaştırılması ve silinmez hale getirilmesi temin edilmiş olur.

İlk öğretilcek şeyler

İlk defa çocuğa, din, dil, millî yapı ve millî karakter öğretilerek, ona göre içtimaîleştirilmesi ve içinde yaşadığı devrin şartları nazar-ı itibara alınarak, ruh köküne sımsıkı bağlılık içinde, ilimler adına inkılapçı, daha doğrusu dâimi bir dirilişle hep yeni ve hep taze bir anlayışa ulaştırılması ve orada korunması; sonra da, bu noktadan hareketle, sanat, ticaret, ziraat, ilim ve teknik gibi meselelere alıştırılması, adapte edilmesi sayılabilir.

Arz edilen hususları şu şekilde takdim etmek mümkündür:

- 1)** Ferdin iç istikameti, yaratıcı karşısındaki durumu, inançları ve mükellefiyetleri gibi (Farz-ı ayn) olan şeyler.
- 2)** Ticaret, ziraat, sanat gibi çeşitli mesleklere ait bilinmesi gerekli ve lüzumlu olan (Farz-ı kifaye) gibi şeyler. Buna millet ve toplumun hayat, istikamet ve izzetli yaşaması için, bilmesi zaruri olan şeyleri de ilave edebiliriz.

Evet, bir toplumun güven içinde yaşayabilmesi, geçmişi geleceğe bağlayarak, yeni yeni çok buutlu dünyalar kurabilmesi, ancak bu ilk esaslarla mümkün olacaktır. Cihanı fetheden en güçlü ordular ve dünyayı saltanat sınırlarına dar gören tâc darlar, arz edilen hususlar karşısındaki hassasiyetleri nispetinde, uzun ömürlü

olabilmişlerdir. Aksine, bu hususlardan birinde gösterdikleri ihmal nispetinde de —belli bir meselede çok sivrilseler bile— varlıklarını koruyamamış ve çabucak silinip gitmişlerdir. Evet, bir toplumun âhenk içinde ve sürekli olarak varlığını sürdürmesi inanç ve ibadete; inanç ve ibadetin yanında sanat, ticaret ve ziraata; bunların yanında da devletler arası dünya muvâzenesinde yerini alma gayret ve çabasına bağlıdır. 'Bütün inananların toptan seyre çıkmaları doğru değildir. Her topluluktan bir cemaat, dini iyice öğrenmesi ve (sefere giden) kavimleri kendilerine döndükleri zaman (kaçınılması gerekli ve zaruri olan şeylerden onların) kaçınmaları için (uyarıda bulunmaları) behemehal gereklidir.' (k) Bir toplum, âlim, münevver ve yetişmiş kadrolarıyla fâtiḥ ordulara rehber; sanat ve ticaret erbabına mürşit ve bütün hayatî meselelere öncüler yetişmiyorsa o toplum mefluç ve gelecek adına talihsiz ve nasipsizdir. Bundan dolayıdır ki; dünya işlerinin âhenk içinde yürümesi için gerekli olan şartların bilinmesi (Farz-ı kifâye) sayılmış ve bu şartların bütünüyle terk edildiği bir topluma mücrim nazarıyla bakılmıştır. Masum bir toplum, vicdanının duruluğu, ledünniyatının derinliği ve samîmi kulluğunun yanında, kunduracılıktan terziliğe, ondan çiftçiliğe ve ondan da sanayiinin bütün dallarına kadar her sahada varolan; hatta İmam-ı Gazali'nin ifadesine göre, her meslekte maharetli, yani, günümüzün anlayışıyla, müteḥassis insanlara sahip bulunan toplumdur. Bu itibarla, fertleri, iç-aydınlığa, vicdanî safvete erememiş bir toplum masum olamayacağı gibi, sanattan ticarete; ondan ziraata, ondan da askerliğe; hatta teknik ve teknolojinin en ince teferruatına kadar —mesâiler tanzim suretiyle— herşeyi kucaklamayan bir toplum da masum değildir.

Oyun ve Oyuncakta Bazı Tavsiyeler

Hakikatçı ve ruhu inkar etmeyen psikolog ve pedagoglarımızın, terbiyenin bu cephesini samimiyetle ele alacakları güne kadar, oyun ve oyuncak adına sadece şimdilik bildiğimiz şeyleri arzla iktifa edeceğiz.

Evvela oyun ve oyuncaklarımız, geleceğin tekniğine aşina kılıcı ve fikren yükseltici mahiyette olmalıdır. Bu cümleden olarak, -tenkit kapısı açık kalmak üzere trenler, tayyareler, vapurlar ve minik robotlar gibi şeyleri tavsiye edebiliriz.

İkinci olarak estetik duygu ve sanat zevkinin geliştirilmesi hedef alınmalıdır. Bu hususta da park ve bahçe düzenlemeleri, duvar kapı ve pencere süslemeleri, kitap kapakları ve benzeri şeyleri zikredebiliriz.

Üçüncü olarak da, onlarda inşâ gücü ve mimarî düşüncüyü geliştirici istikamette oyun ve oyuncaklarla uğraşmaları temin edilmelidir. Bu hususta yine, oyuncak envaından olan minik binaları, konakları, garlar, köprüler ve diğer içtimai tesisleri söyleyebiliriz.

Vâkıa, tavsiye edilen bu husustaki malzemede de, büyük bir kısım itibariyle, yine yabancılaştırıcı imajları karşımıza çıkaracağından mahzurlu görülebilir. Ama neylersin ki; dünden bugüne bütün hayatımızı saran yabancı şeyleri, birden bire söküp atmaya, ne bizim gücümüz yeter ne de toplumumuz buna dayanabilir.

Çocuklarda Oyun Devresi ve Oyun Malzemeleri

Oyun ve oyuncağın bu türlüleri, çocuğun hayatında belli bir süreyi işgal ederler. Herkes için oldukça farklı olan bu süre, hep evde ve bahçede geçirilir. Bu devreden sonra ise çocuk, hem ev ve

bahçeden uzaklaşır, hem de daha değişik oyuncaklar istemeye başlar. Bu itibarla terbiyeci ve rehberler bu devreye ait oyunlara karşı, onlarda arzu uyarmalı ve bu oyunları onlara tavsiye etmelidirler.

Bu oyunları da kaba taslak iki grupta toplayabiliriz.

1) Zeka, estetik duygu ve mimarî düşüncüyü hedef alan oyunlar.

2) Bedeni geliştirmekle alâkalı, fizikî hareketlerden ibaret olan oyunlar.

Birinci şikkın misâlleri oyun ve oyuncaklar bölümünde geçti. Yalnız bu bahiste, düşündürücü şeylerin okutulmasını sözü edilen hususlarda tetkiklerin yapılmasını, kumar ve şans oyunlarının dışında kalan ve muhakemeye dayanan bir kısım oyunların öğretilmesi mevzuundaki tavsiyelerimizi ilave edebiliriz. İkinci şık için ise, yarış, koşu, yüzücülük, binicilik, atıcılık, güreş; hatta judo, tekvando, karate ve eskrim gibi şeyleri sayabiliriz. Bunlardan yarış, koşu, yüzücülük, binicilik ve atıcılık öteden beri en kuvvetli ve salâhiyetli ağızlarla tavsiye edile gelmiş ve desteklenmiş sporlarımızdandır. Diğer spor dalları da, günümüzün şartları muvâcehesinde her zaman bunlara ilave edilebilir.

Bu spor dallarından her biri, hem geliştirici hem de geleceğe hazırlayıcı olması itibariyle tavsiye edilmeli ve desteklenmelidirler. Hatta imkân elverdiği nispette hiçbir aksatılmadan hepsine aynı ölçüde ehemmiyet verilmelidir. Zira zikredilen spor dalları ve emsali meşru çizgide cereyan eden diğer oyunların hemen hemen hepsi, çocukluk döneminde bir gelişme ve eğlence vesilesi, delikanlılık devresinde, gelişmenin devamı ve boşalma; yaşlılıkta ataletin tevlit edeceği hastalıklara karşı bir müdafaa ve korunmaya vesile olması bakımından hakikaten,

hayati önem taşımaktadırlar. Evet, oyun oynayan çocuklar gelişkin, sıhhatli ve açık; spor yapan delikanlılar, gürbüz, mevzûn, dengeli ve mülâyim; hareket eden yaşlılar, sıhhatli, zinde ve yumuşak olurlar. Oyun çeşitlerinden atıcılık, binicilik, yüzücülük, koşuculuk; nesilleri, ilerideki mücâdeleye hazırlaması itibariyle ihlas ve samimi bir niyet sayesinde ibadet sayılacağından, diğer sporlara nispeten daha ehemmiyetlidirler. Evet, atıcılık bu cemaatin eğlencelerinin en hayırlısı, yüzücülük ve binicilik de ısrarla bu topluma tavsiye edilen hususlardandır. Nasıl olmasın ki, karada, havada, denizde, sürücü, sevk edici ve uçucuya sahip olmayan devletler vatan ve milletlerinin, varlık ve bekâsı adına en mühim bir unsuru kaybetmiş sayılırlar. Bunlara sahip olanlar ise, milletlerinin geleceğini bir bakıma teminat altına almış olurlar. Judo, karate, tekvando gibi sporlar eskiden olmadığı için, bahsedilen spor dalları kadar teşvik görmemiş ve ismen zikredilmemiş ise de, ahlâkî prensiplerimiz açısından, her hangi bir mahzur ve ölüm tehlikesi bahis mevzu olmadıktan sonra, her zaman tavsiye edilebilir. Hele bütün bir tarih boyu asker olarak yaşamış bir millet için ve bilhassa günümüzde, bu sporların ehemmiyeti münâkaşa götürmeyecek şekilde açıktır. Bundan başka, vakit israfına sebep olmayan ve günah sayılmayan oyunların, çocuklara tavsiye edilmesinde de, herhangi bir sakınca yoktur. Yasaklanmış oyunlar ise, ne çocuklar ne de büyükler için katiyen tavsiye edilemez. Bütün kumar çeşitleri ve şans oyunları, yasaklanmış eğlencelerdir. Ancak İmamı Şâfiî, para karşılığı olmadığı takdirde, satrancı tecviz etmişlerdir. Kanaati âcizanemce, o çizgide düşünenler için, rüşte erecekleri âna kadar, çocuklara satranç da tavsiye edilebilir.

Mukaddeslerimizi tezyif edici, küçük gösterici bilumum oyunlar, ne büyük için ne de küçükler için asla tecviz edilemez. Atalarımızı, tarihimizi ve mefâhirimizi hafife alan oyunlar da öyle. İnsanın, kötü duygularının, şehvî hislerinin hortlayıp kabarmasına ve ruhunun sefilleşmesine sebep olan sesler, sözler, resimler, çalgılar ve nağmeler katıyen yasak edilmişlerdir. Hem 'Meşru dairedaki keyif ve eğlenceler zevke kâfi'geldikten sonra, gayri meşru dairede keyif ve eğlenceye dalmak insafsızlık ve zulümdür. Kaldı ki, terbiyeye ait her meselede olduğu gibi oyun ve eğlencede de, hedef, çocuğu yüce duygularla donatmak ve onu maddî manevî sıhhatli kılmaktır. Oyun çeşitlerinin yasak edilenlerinde ise, ne çocuğu insanlığa yükseltmek ve ne de duygularını inkişaf ettirmek asla söz konusu değildir. Aksine bunlarda, çocuğun, duyguları itibariyle zaafa uğradığı, yıprandığı, hattâ bir ölçüde eriyip mahvolduğu görülür. Hasılı terbiyeye ait her unsurun bir rehber ve mürşit vasıtasıyla, düşünce çizgimizde ve ölçülü olarak verilmesi şart olduğu gibi, oyun, oyuncak, spor ve eğlence mevzuunda da, mutlaka bir rehber ve mürşide ihtiyaç vardır. Aksine, hayır umulan noktalarda zarara maruz kalınır, ıslah ameliyesi düşünülen noktada da nesiller ifsat edilmiş olur.

Talim ve Terbiye İle Alakalı Bir Kısım Prensipler

Muhatabın Tanınması Prensipleri

Talim ve terbiyede muhatabın tanınması çok ehemmiyetlidir. Kendine bir şey vermeyi tasarladığımız şahsı tanımadan, ona bir şeyler vermeye kalkışmak menfî tesire ve aksülamele sebebiyet verebilir. Büyük olsun, küçük olsun bu böyledir. Bu itibarladır ki,

nazarı keskin, kavraması süratli, tespitleri yerinde manâ-ehlinin terbiye ve irşatları daima diğerlerinden daha tesirli olmuştur. Binaenaleyh, evvela çocuğun ruh durumunu tespit etmek, sonra müdahalede bulunmak lazımdır ki, aksülamel gösterme gibi menfî durumlar ortaya çıkmassın. Çocuk vardır ki; sevgiyle, okşamakla, hediye ve mükafâtla yumuşar balmumuna döner. Çocuk da vardır ki; yüz-ekşitmek, alâkasız kalmak ve yerinde de kulağını çekmekle... Ne var ki, birinci şıkta mutâlaa edilebilecek çocuklar daha çok ve o yol daha müessirdir. Zira, beşer yaratılışın gereği olarak iyilikler, ihsanlar ve güler yüz, insanı insana bağlama ve onlarla götürülecek tekliflere olumlu cevap alma bakımından en müessir silahtır. Siz, sevgiyle, hediye ile, mükâfatla onların gönüllerine girerseniz, onlar da sizin düşüncelerinize saygılı ve tekliflerinize hürmetkâr olurlar.

Tedricilik Prensibi

Terbiyede tedrîcilik esasına riâyet etmek, yani, fıtrat kanunlarına uyup, aceleciliği bırakmak şarttır. Aksine verilmek istenen şey tesirsiz kalır. Tedrîcilikle alâkalı, aşağıdaki hususların belenmesinde fayda vardır:

- 1)** Verilecek şeylerin dozajının ayarlanması... Gelişi-güzel ve hele mürşit tarafından hazmedilmedik şeylerin verilmesi faydadan çok zarar getirir.
- 2)** Verilmesi gerekli olan şeylerin çocuğa aktarılmasında; sabır, kararlılık ve bıktırmayan tekrara ihtiyaç vardır. Bir verip bir kesmek ve hele sabırsızlık ilaca benzer ki; panzehirken zehir olur.
- 3)** Telkinin, en son tesir edeceği zamana kadar, çocukta katiyen bir şey beklenmemelidir. Zira bu mevzuda gösterilecek her hırs ve acelecilik hem fıtrata aykırı, hem de beklenildiği anda umulan şey

elde edilemeyeceği için hüsrana sebeptir.

4) İrşat ve terbiye tesirini göstermiyor diye feverân edilmemelidir. Aksine, o ana kadar yapılan şeylerin hepsi yıkılmış olur.

5) Terbiye ve yetiştirmede, akıl, kalp ve ruhun beraber doyurulmasına, tatmin edilmesine titizlik gösterilmelidir. Bu da, belli bir zaman ister ki yapılabilsin; yoksa, ümit bağlanan şey elde edilemez.

Kusursuzlara Karşı Müsamaha Prensibi

Çocuktan sâdır olan kusurlara karşı bilmemezlikten gelme; yani, kusurları yüzüne vurup perdeyi yırtmamak gerekir. Aksi halde iyice arsızlaşır ve yapılan telkinlere dirsek çevirir. Eğer, mutlaka, kusurun giderilmesi isteniyorsa, suçlu ve kusurlu muhatap alınmadan, toplum içinde umumî olarak konuşmak ve yapılan uygunsuz davranışların, aklen, kalben, vicdanen sevimsizliği üzerinde durmak daha uygun olur. Eğer bu yolla da muvaffakiyet elde edilemez ve kusurlar sürer giderse, bir köşeye çekip, kendisi hakkında, düşünce, kanaat ve bakış açımızın onun davranışlarına uymadığını anlatmak muvafık olur. Kim bilir, belki de bir Sen de mi? sözü, ona, bin nasihatten daha tesirli olur.

Telinde Müşahhaslaştırma Prensibi

Çocuğa telkin edilecek her iyi ve güzel, o işin bir kısım kahramanlarıyla; her kötülük ve fenalığa karşı koyma da, o sahadaki yiğitlerle misillendirilmelidir. Evet, ona anlatılacak her şeyin, böyle bir kahramanın hayatiyle resmedilmesi, hem çarpıcı hem daha tesirlidir.

Gönlün Yüce İdeallerle Donatılması Prensibi

Çocuğa fâtihtlik ruhu aşılanmalıdır. Yani, iyiliklerin ve güzelliklerin neşrinde ve Yüce Hakikatların dünyaya duyurulmasında, kendinin

birinci derecede vazifeli olduğu, kezâ; dünya çapındaki fenalıkların giderilmesinde de yine kendisine çok şey düştüğünü telkin edilmelidir. Böylece o, her işi başkasından bekleme; hatta, kendine düşen şeyleri bile, ele-âlеме havale etme gibi miskinliklerden korunmuş ve kurtarılmış olacaktır. Fâtihlik ruhu telkininde bilhassa şu iki noktaya dikkat edilmelidir.

1) Bu mevzuda verilecek misâllerin kendi tarihimizden, siyer ve megaziden alınması.

2) Abartmaya gidilmeden meseleler olduğu gibi anlatılmalı ve katiyen hakikatler, efsânelere fedâ edilmemelidir. Aksine, anlattığımız şeylerin şişirilmiş meseleler olduğu er-geç ortaya çıkar ve çocuğun kafasında kurmaya çalıştığımız her şey yıkılır gider.

İyi ve güzel sözlerle telkin prensibi

Islah ve terbiye yolunda kötü söz ve uygunsuz kelimelere aslâ yer verilmemelidir. Sövme, lanetleme, küfür gibi, hiçbir terbiye edici hususiyeti olmayan şeylere, sûreti katiyede baş vurulmamalıdır. Yoksa, farkına varmadan, vazgeçirmek istediğimiz aynı şeyleri ona telkin etmiş ve kendinden küçüklere karşı, bu uygunsuz şeyleri yapabilme iznini vermiş oluruz.

Sevgi ve Korku Muvazenesi Prensibi

Sağını solundan tefrik edecek duruma gelen her çocuk, sevgi ve korku muvâzenesi içinde ele alınmalıdır. Aslında, her ferdin hayatında, havf-recâ^[1] dengesi çok mühim bir unsurdur. Bu muvazene bozulup da, iki şıktan birinin ağır basması ferdin ruhânî hayatında hemen tesirini gösterir. Evet, nimet arzusu, azap endişesiyle yan yana; tedip irşatla omuz omuza bulunmalıdır. Faziletli ve başarılı olanlara mükâfat vadedilmeli; etrafa endişe ve

korku verenler de cezâ ile tehdit edilmelidirler...

Tedip Prensibi

Gerektiğinde, bazı kayıtlarla hafifçe okşama tecviz edilebilir. Nasıl ki, büyüklere belli cürümlerden ötürü dayak cezası veriliyor. Öyle de, sağını solundan tefrik edeceği ana kadar, vekar ve sevgi atmosferi içinde neşet eden çocuk, hesap verme çizgisine girdiği andan itibaren, en-son çare olarak hafif okşamakla tedip edilebilir.

Ne var ki, bunun için bir kısım şartlar vazedilmiştir. Bu şartlar bulunmadıktan sonra bu prensip kullanılmamalıdır. Bu şartları, kısaca şöyle sıralamak mümkündür:

1) Çocuğun temyiz çağına varmış olması. Henüz bu devreye ulaşmamışlar için, son prensip terbiye adına ne bir çare, ne de bir vesiledir.

2) Son çareye kadar, terbiye adına vazedilmiş bulunan bütün prensiplerin kullanılmış olması. Aksine, o son çare olmaktan çıkar ve doğrudan doğruya terbiye vesilesi olan şeyler arasına girer.

3) Katiyen can yakıcı olmamalıdır.

4) Hafif okşama dahi olsa, hayatî ehemmiyet arz eden noktalardan ve bilhassa yüzden sakınılmalıdır.

Mâmâfih, dayağın sürekli tesir icrâ edeceği de, her zaman münakaşa götürür bir mevzudur. Onun terbiyedeki tesiri, daha çok müsekkine benzer; muvakkaten ağrıyı dindirir bile, iyi edici değildir. Hele, bazı zamanlar başka karışıklıklara da sebebiyet verir ki, daima titizlik isteyen bir husustur.

Yuvada Zıtlıkların Bulunmaması Prensibi

Terbiye ve irşatta, ana-babanın uyum içinde olmaları çok mühimdir. Yuvada böyle bir uyum yoksa ve birinin yaptığını öbürü

bozuyor; öbürünün söylediğini beriki yalanlıyorsa; çocuğun, her iki terbiyesine karşı da, itimadının sarsılması ve saygısızlaşması muhakkaktır.

Bütün bu prensiplerden sonra, en mühim husus, hattâ geçen bütün prensiplerin özü diyebileceğimiz bir husus vardır ki; o da, istenen şeylerin aralıksız olarak ve kemâl-i ciddiyetle bütün bir hayat boyu yaşanmasıdır. Yani, çocuğun inançlı ve samimi olması için, inanç ve ihlasın, terbiyecinin her davranışında nümâyân bulunması; mükellefiyetlerini yerine getirmesi için, irşatçısının, derin bir vazife şuur ve idrâkine sahip olması; ahlâken mazbût ve saygılı olabilmesi için, yetiştiricilerin kendi büyüklerine karşı bu hususta kusur etmemeleri gerekir. Yeme, içme, yatma, kalkma, hatta giyim kuşam gibi şeylerde, bir öğretici titizliği içinde bulunmaları; sevilmesi arzu edilen şeyler ve şahısların, onların çevrelerinde her an tazimle anılmaları icap eder. İçli ve derin olmaları için, tasaya ve ümitsizliğe götürmeyecek şekilde, mukaddes hüznlerimizle, içten ve samîmî olarak, onlara karşı dertli ve muzdarip olduğumuz anlatılmalıdır.

Ebeveyn ve irşatçının, bu husustaki vazifelerine, daha evvelki bahislerde temas edildiği için, bu kadarla yetinmeyi uygun bulduk.

[1] Havf-recâ: Korku-ümit

Yuva

Bundan böyle, onun iyilik ve faziletine vesile sayabileceğimiz bütün ruhî melekeleri ve bedenî kabiliyetleri artık şerrin ve şerlinin aleti olarak tahrip hesabına işleyecekti. Aslında bu kadar kalbî ve ruhî iltihaplanmaya mâruz kaldıktan sonra, başka türlü

olması da düşünülemezdi. Şimdi o, daha çok karnavalı hatırlatan karmakarışık haliyle, nefsinin hezeyanlarını canlandıran sefil bir aktördür. Ne acıdır ki, bu acayip komediye sebebiyet veren yuva, toplum, mektep, henüz ona, nasıl bir kötülük yaptıklarının farkında bile değillerdir.

Bu müesseselere, bir tohum bir çekirdek halinde kendilerine tevdi edilen bu taptaze filizlere karşı, terbiye edici ve yetiştirici ciddî hiçbir gayretleri olmamıştır. Oysaki insanın insan olması, onun nevine has ve onun için faydalı bir kısım istidatları işletmek, yine onun rûhî melekelerini topluma yararlı olacak istikamette geliştirmek ve nihayet onun umûmî muvazeneyi bozucu davranışlarına karşı, ciddî tavırlar alarak, muhtemel taşkınlıklarını önceden sezmek ve önlemek yuvanın, toplumun ve mektebin en birinci vazifeleri cümlesindendir. Bu vazifeleri eda etmeyen yuva merhametsiz, toplum zalim, mektep de gaddardır.

Başka varlıklar için 'söz konusu' olmasa bile, insanoğlunun şekillendirilmesi ve istenen keyfiyeti kazanması için bu kabil bir müdahale şarttır. Binaenaleyh, talim ve terbiye istikametinde baş vurulacak böyle haricî bir müdahale olmadan, mükemmel nesillerden söz etmeye de imkân yoktur.

Bu müdahale, yuvadan başlamak suretiyle bütün bir hayat mektebinde, çocuğun kendini bulmasına, ruhuyla bütünleşmesine ve içtimaî bir hüviyet kazanarak topluma yararlı bir uzuv haline gelmesine, veya Çiçeron'un ifadesiyle 'insanlığa yükselmesine' vesile olacak tek-yoldur. Ve yine bu müdahale sayesinde çocuk, geçmişe ait bütün malumat birikimlerinden istifade etme imkânını bularak, kendi insanına has çizgide ve kendi kültürünün tesirinde iyi bir terkipçi olma mutluluğuna erecektir. Aksi halde

insanı, insan kılma istikametinde hiçbir müdahale ve hareketin olmadığı yerde, insandan bahsetmek de imkânsızdır.

Çünkü insan, sair varlıklardan farklı olarak, böyle bir müdahaleyi davetle dünyaya gelir. O, bu garip seferinde, alabildiğine aciz, alabildiğine muhtaç ve herşeyi dıştan bekleyen eli kolu bağlı bir zavallıdır. Oysaki hayvan dünyaya geldiği vakit, adeta başka bir alemde tekemmül etmiş gibi, istidadına göre gelir, yani gönderilir. Ya iki saatte, ya iki günde veya iki ayda bütün şerait-i hayatiyesini ve kainatla olan münasebetini ve hayat kanunlarını öğrenir meleke sahibi olur. İnsanın yirmi senede kazandığı iktidar-ı hayatiyeyi ve meleke-i ameliyeyi serçe ve arı gibi bir hayvan yirmi günde tahsil eder; daha doğrusu ona ilham olunur. Demek, hayvanın vazife-i asliyesi teallüm (öğrenmek suretiyle) tekemmül etmek değildir. Ve marifet kesbetmekle terakkî etmek değildir. Ve aczini göstermek ve medet istemek, dua etmek de değildir. Bilakis onun vazifesi, istidadına göre amel etmek ve ubudiyet-i fiiliyedir. İnsan ise, dünyaya gelişinde herşeyi öğrenmeye muhtaç ve hayat kanunlarına karşı cahil, hatta yirmi senede şerait-i hayatiyeyi öğrenemiyor; belki ömrünün sonuna kadar... Hem gayet aciz ve zayıf bir surette dünyaya gönderiliyor; bir iki senede ancak ayağa kalkabiliyor ve on beş senede ancak zarar ve menfaatini fark edebiliyor ve hayat-ı beşeriye'nin yardımıyla menfaatlerini celp ve zararlardan sakınabiliyor...

Demek ki, en temiz bir fitratla, bu muvakkat misafirhaneye gelen insanın vazifesi, yüce alemlerde ikâmete ehliyetini ispat etmek için, düşüncede, tasavvurda ve akidede istikamet ve duruluğa ermek; kulluk mükellefiyetlerini yerine getirerek, kalp ve ruhu işlettirmek ve bin bir esrar ve bilmecenin kol gezdiği (ledün)le

kucaklaşmak ve varlığın sırrını kavramaktan ibarettir.

Bu ağır vazifenin birinci derede sorumlusu yuvadır. Sağlıklı bir neslin yetiştirilmesinde, mutlaka yuvaya ihtiyaç olduğu gibi, içtimâî yapının sıhhatle devam etmesi için de, behemehal yuva ve aile şarttır.

Mektep ve çevrenin insana vereceği şey ne kadar büyük olursa olsun, muvakkat ve geçicidir. Aile ise, bütün bir hayat boyu çocuğu, insanî meleklerle donatmakla mükelleftir. Bu mükellefiyet doğumla başlar; vefat edinceye kadar de devam eder.

Mektep öncesi mesuliyet, bütünüyle yuvaya ait olduğu gibi, mektep dönemi ve ondan sonraki devrelerde de bu mesuliyet, en ufak bir azalma göstermeksizin artmaktadır. Zira, evin içindeki kontrol vazifesine, sokak, oyun yeri ve yeni arkadaşların yanındaki durumu da eklenerek, geniş bir murakabe sahası meydana gelmektedir. Âdeta, çocuğun hareket sahasının genişlemesiyle, aile mesuliyeti, doğru orantılıdır. Önceleri, sadece evde ve bahçede, oyun ve oyuncakları içinde, basitçe görüp-gözetmeye karşılık, daha sonraki dönemlerde ise, gezdiği her yerde, edindiği arkadaşlar içinde, okuduğu kitapların cümle ve paragrafları arasında, kontrol edilmesi zarureti vardır.

Bu bakımdan hayatın her döneminde; yuvanın mesuliyeti, sürüsünü hassasiyetle takip eden vefalı ve vafesi-şinas bir çobanın durumuna benzer. Çoban koyunlarına iyi meralar aradığı ve onları tehlikelerden koruduğu nispette vazifesini yapmış sayılacağı gibi yuva da, çocuklarını görüp gözettiği nispette onlara sahip çıkmış sayılacaktır. Aksine, bu mevzudaki her kusuruyla da, onları ateşlere atmış olacaktır.

Binaenaleyh her aile reisi ve derecesine göre bu vazife ile sorumlu diğer mükellefler 'bিরer çoban ve güttüklerinden mesuldürler.' Bu mesuliyet, kendilerini ve aile fertlerini, 'Yakıtı taşlar ve insanlar olan ateşten koruma' mesuliyetidir. Ve bu mesuliyet, onları yönlendirme, şekillendirme ve topluma zararsız birer rükün haline getirme ve ötelere ötesinde de ebedî huzura namzet kılma mesûliyetidir. Böyle mesuliyeti idrak ise, evlat imtihan ve iptilasını arızasız atlatarak, bu büyük emanetin altından sıyrılıp çıkmak demektir.

Yerinde, cihadın bile önüne geçen bu ağır mükellefiyet, insanın, insanlığa vazifeleri arasında daima birinci sırayı tutmaktadır. Cihada giden birisinin, çocuklarına bakacak bir mürebbîsi bulamadığı için cihada değil de onların yanına dönmesi emri verilmişti. Aslında çocukların talim ve terbiyesi de bir cihad, belki de -iç bünyenin sıhhatine matuf olması itibarıyla cihadların en büyüğüdür. Bu çok ciddî ve hayatî mevzu etrafında, bir sürü şey yazılmış ve söylenmiştir. Biz bu faslı kaparken, en temiz ağızdan çocuklarla alakalı bir kaç tavsiye dinleyelim:

'Çocuklarınıza ikramda bulununuz, yani terbiyelerini güzel yapınız...' (hadis) 'Ölümden sonra, geride bırakılanların en hayırlısı, iç terbiye görmüş evlatlardır.' (hadis) 'Babanın evladına en güzel armağanı, edebittir.' (hadis)

Yuvanın Teşekkülü

Yuva, insanoğluyla beraber varolmuş, çok eski; fakat hiçbir zaman eskimemiş bir müessesidir. tarih boyunca yer yer sert darbelere maruz kalmış, hatta, tasfiyeye tabi tutulduğu anlar olmuş, ama o, her defasında kendisini yıkmak isteyen ellerden kurtulmuş ve

başındaki gailelerden sıyrılarak varlığını devam ettirmiştir. Evet, hikmet elinin, fitratın sinesine yerleştirdiği yuvayı, ne Isparta'nın vahşi ceberûtu, ne de asr-ı hâzırın ^[1] iptidâi diktatörlükleri yerinden söküp atamamış ve onu beşer hayatından uzaklaştıramamıştır. Nasıl uzaklaştırabilirdi ki, kâinatı şiirimsi bir nizam içinde vâzeden Yüce Yaratıcı yuvayı, bu umumî nizamın ehemmiyetli bir parçası olarak tabiat kitabının bağrına yerleştirmiş ve âlem-şümül ahengin itici ve çekici kuvvetleriyle onu sıkı sıkıya bağlamıştır.

Canlı varlıklar arasında -belli bir dönem için dahi olsa- yuva kurmayan ve kendi nezaretinde yavrularının yetişmesine vasat hazırlamayan bir canlı yok gibidir. Kuşlar bin bir zorlukları göğüsleyerek yuva kurarlar, karıncalar durup dinlenme bilmeden yerin derinliklerine delikler açar dururlar. Dağda taşa gezen bütün vahşiler, inleri ve kovukları mesken edinerek başlarını sokarlar...

Her canlı kendi fitratı sınırları içinde başını sokup barınacağı bir yuva ve yavrularını uçuracağı ana kadar onları görüp gözeteyeceği bir mesken tesisine çalışır ve bu hususta insan aklına durgunluk verecek şekilde titizlik ve gayret gösterir.

Böylesine çok sıhhatli, alabildiğine sağlam ve fitrat kaideleri üzerine oturtulan yuva, insanoğluyla bütün bütün ehemmiyet kazanmış ve onun hayatının 'lâzım-ı gayr-ı müfârık-' ^[2] haline gelmiştir. Bu itibarla insanı yuvadan ayırmak, insanlıktan uzaklaştırmak kadar ters ve tabiattan tecrit etmek gibi de gayr-ı mantıkîdir. İnsanın insanlığı yuva ile tamamlanır, yuva ile kemâle erer ve yuva ile devamlılık kazanır. Buna binaen, yuvanın ağırlığı ile oynama ve onu örseleme, insanlık hakikatine dokunma ve onu

hafife alma demektir.

Evet, meşru çizgide kurulan her yuva, maddî manevî kemâlat ve faziletin vesilesi olmuştur. Onun bozulması veya meşruiyet çizgisinden sapması ise, milletlerin ve hatta insanlığın yıkılışını netice vermiştir.

Gayr-ı meşru yuvacıkların, millî zemini delik deşik edip, millet ağacını içten içe çürüttüğü günümüzde, bu vadide söylenecek her sözü 'malûmu îlam' ^[3] kabilinden sayarak, mülâhazamızın tafsilâtını okuyucunun iz'anına havale edip, yuvanın kuruluş keyfiyetine geçmek istiyoruz.

İlk beşerî yuva, insanoğlundan bir çift ile meydana gelmiştir. Daha sonra da aynı şekilde tabiatını koruyarak devam etmiştir. Ne var ki ilk yuva, Yaraticının hikmet eliyle kurulduğu için, onda, ızdırab ve sıkıntılar gelip geçici, huzur ve emniyet ise sürekli ve kalıcı olmuştur. Eğer insanlar ilk yuvadaki esas ve şartlara riâyet edebilselerdi, nesiller bozulmayacak ve insanlık da bugün olduğu gibi sefilleşmeyecekti. İnsanlık, yuvanın bozulmasıyla bozuldu. Ve eğer yeniden, topyekûn beşerin huzur ve emniyete ermesi düşünülüyorsa, mutlaka sıhhatli yuvaların kurulmasına gidilmelidir. Zira sıhhatli bir yuva, huzur ve emniyeti temin eden en kudsî bir müessese ve ictimâinin de mühim bir kaidesidir. Aksine, iyi kurulmayan bir yuva, huzur ve emniyet vadetmediği gibi, yetişen nesiller için de bir han ve otelden ibarettir. Bütün hayatlarını böyle bir otelin soğuk duvarları arasında geçiren çiftler talihsiz, yetişen yavrular da sahipsizdir.

Yuvada huzur ve emniyet

Yuvada huzur ve emniyetin birinci şartı, eşler arasındaki uyumdur. duygu, düşünce, ahlâk ve inançta uyum.. Buna göre, yuva

kurmaya teşebbüs eden her fert, evvela duygu, düşünce ve ahlakta kendisiyle imtizaç edebileceği birisini araştırma mecburiyetindedir. Aksine, tasavvurdan düşünceye, düşünceden ahlâka kadar her şeyiyle irdeneceği bir arkadaşla hayatını geçirme mecburiyetinde kalacaktır ki, böyle bir durum çiftler için bütün bir hayat boyu sadece ızdırab kaynağı olacaktır. Eşlerin birbirine zıt olduğu bir yuvada -fevkalâdeden bir imtizaç ve câzibe-i kutsiye ile arzu edilen çizgiye gelme olmazsa- taraflar kendilerine zıt düşüncelerin altında ezilecek ve hep yuvadan uzak kalmayı düşüneceklerdir. Hatta, bir arada bulundukları zamanlarda dahi, duygularıyla düşünceleriyle, birbirlerinden uzak ve hânenin dışında yaşayacaklardır.

Anne ve babanın aynı elektrik yüklü zerreler gibi, birbirini ittiği ve birbirinden uzak durduğu, bir aile yapısı içinde yetişecek çocukların durumu ise, hepten yürekler acısıdır. Çocukların duygulu ve saygılı, aynı zamanda içinde bulundukları toplum için iyi birer rükün olmaya hazırlanmaları, ancak fevkalâde imtizaç etmiş bir ailenin yumuşak ve sevgi dolu atmosferinde kabil olacaktır. Yoksa onların tertemiz duygu ve düşünce dünyâları üzerine, her gün bir tortu gibi gelip çöken anne babanın huysuzluğu ve imtizaçsızlığı, bir ölçüde onları da huysuz ve saygısız kılacaktır ki, bu da çocukların, bütün bir hayat boyu, her sıkıntıda, kendilerine müracaat edecekleri, daimi rehberlerine karşı itimatlarının, olumsuz şekilde sarsılması demektir. Şuurları böylesine kirlenmiş ve bulanık şeylerin baskısı altında gelişen yavruların, topluma yararlı birer uzuv olmaları ise şüpheli ve düşündürücüdür. Hatta değil yararlı olmaları, ciddî bir fikri operasyona ve arındırılmaya tâbî tutulmazlarsa, içinde yaşadıkları

toplum için, büyük zararlara sebep olmaları da muhtemeldir. Resmî istatistikler, cürüm işleyen ve ondan zevk alan çocukların büyük bir kısmının, (aile huzursuzluğu) kurbanları arasından çıktığını göstermektedir ki; meselemiz bakımından oldukça mânidardır. Bir de buna, toplum içindeki itici ve çekici güçler ilave edilecek olursa, o zaman nesillerin azgınlığına değil de, istikamet ve dürüstlüğüne şaşılmalıdır!

İzdivaçta Veraset

İzdivaçta, üzerinde durulması gerekli olan hususlardan biri de, verâsetle ^[4] alakalıdır. Dünden bugüne üzerinde hassasiyetle durulan bu mesele bilhassa günümüzde bir hayli kuvvet kazanmış gibi görünür.

Verâset, çocuğun bağlı bulunduğu soy-ağacının, uzak ve yakın köklerinden birinin, taşıdığı iyi veya kötü huylardan bazılarının, çocuğa intikal etmesidir ki; bir hayli ilim adamının kanaatleri bu merkezdedir ve Mendel'in çalışmaları da bunu teyit ve ispat eder mahiyette olmuştur. Hele alkol ve emsâli uyuşturucu şeyler üzerindeki çalışmalar, anne ve babadaki iç deformasyonun, ruh ve karakter bozukluklarının, katiyetle çocuğa geçebileceğini ortaya koyduktan sonra, artık bu meseleye bir 'kaziyye-i muhkeme' ^[5] nazarıyla bakabiliriz.

Bu demektir ki, iyi bir izdivaç, ferдин şahsî ve içtimaî hayatında yapıcı ve yükseltici bir unsur olmasına karşılık, düşünülmeden yapılan kötü bir izdivaç, hem aile, hem o aileden meydana gelecek çocuklar ve hem de toplum için talihsizliktir. Yani, maddî ve manevî sıhhate ermiş biriyle izdivaç, iyi nesillere doğru olmanın ilk şartı sayıldığı gibi, aynı zamanda ferдин kendi toplumuna karşı da mükellefiyetini idrak etmesi demektir. Bu

itibarladır ki, en üstün beyan içinde; 'nutfe'nin ^[6] nereye konulacağı hususu üzerinde hassasiyetle durulmuş ve bu mevzuda yapılacak seçimin, hayatî ehemmiyet arzettiğine dikkat çekilmiştir. Sözün özü; mevzu bir tohum ve tarla temsiliyle ele alınmakta, sıhhatli nesiller, bu iki unsurun uyumuna, kusursuzluğuna ve 'kuvve-i inbâtiye'sine ^[7] bağlanmaktadır. Tohum sıhhatli, atıldığı yer de nezihse, 'şart-ı âdî' ^[8] olarak sebepler tamam ve fiilî dua yerine getirilmiş demektir. Bunun aksi ise, bataklığa yulaf ekip buğday bekleme gibi bir ham-hayâllik demektir ki; bir kuruntu ve aldatmaca olduğunda asla şüphe yoktur.

Hülâsa olarak diyebiliriz ki; iyi nesillere doğru atılan ilk adım, yuva ile başlar. Yuva, fıtratın, aklın ve iz'ânın gerekleri istikametinde kurulur. Ve eşler, ruh, düşünce, anlayış ve ahlakta uyum içinde olurlarsa, hâne bir cennet köşesi, içindekiler de ebedî huzur ve saadete namzet talihliler olurlar. Aksine yuva, inanç, düşünce ve anlayıştaki imtizaç nazar-ı itibara alınmadan hissîlik üzerine kurulursa, o hâne, huysuzlukların, huzursuzlukların kaynaştığı bir han ve gulyâbânîlerin ^[9] cevalangâhı bir 'şeytanlar şatosuna' dönecektir ki, böyle uğursuz bir yuvada, yetişecek nesillerin, Faust'un talihsizliği içinde yıkılıp gideceklerinde, kimsenin şüphesi olmamalıdır.

Ancak, şunu da hemen arz edeyim ki; yuva ne kadar aklî, mantikî esaslar üzerine kurulmuş ve mükemmel de olsa, yine de her şey demek değildir. Belki yuva gibi böyle bir ilk şarta, şiddetli ihtiyaç vardır ama, bundan sonra yapılması gerekli daha pek çok vazife bulunmaktadır ki, bu vazifelerin bütünü yerine getirildiği zaman, bir hizmet yapılmış olacaktır. Bu vazifeler, çocuğun dünyaya

gelmesiyle başlar ve gençlik döneminin nihayetine kadar da devam eder. Vâkıa, insan hayatında, olgunluk ve yaşlılık gibi dönemler de vardır, ama; bizi daha çok ilgilendiren onun çocukluk ve gençlik devreleridir. İhtiyarlık ve olgunluk devresini idrak eden insanlar, değişme ve şekillenme dönemini çok gerilerde bıraktıkları için gönüllerinden gelenin dışında, arzularının hilafına olarak- onlara bir şeyler anlatmak ve ruhlarını yenilemek mümkün değildir. Bu itibarla, biz de sadece, çocukluk ve gençlik devreleri üzerinde durmak istiyoruz.

Çünkü bu devrede insan, çevreden alacağı şeylerle iç - şekillenmeye girer. Bu devrede ak'ı karadan tefrik eder ve yine ancak bu devrede talim ve terbiye kendisi için faydalı olur. Büyük bir ölçüde, bütün kazanma ve kaybetmeler hep bu devrede başlar. İnsanlık için (altın dönem) sayılan bu devre, aynı zamanda, insanın melekleşmeye ve içtimaîleşmeye yönelebileceği tek devredir.

Çocuğun Dünyaya Gelmesi

Bu itibarla, çocuk daha dünyaya ilk gelir gelmez, onu insanlaştırma ve melekleştirme istikametinde hemen harekete geçilerek, kudsî ölçülerimiz içinde bütün merasimler icra edilmeli ve Yüce Yaratıcıya ismarlanmalıdır. Evet, onun kulağına okunacak bir ezan ve kamet, yüce âlemlerden ruhuna üflenmiş melek solukları gibi, onu varlığa ve diri kalmağa çağıran ilk mesajlar olacaktır. Bu ilk ilhak ve fısıltı, o çok aciz yavruyu en hakîm ve hafiz bir iradeye teslim etme demektir ki, bu husus hiçbir zaman küçümsenmemelidir.

Çocuğa güzel bir isim konması ve bu isimin bilhassa, hayatları kahramanlık destanlarıyla dolu, müstesna kimselerin isimleri

arasından seçilmesi, o yavrunun geleceği adına yine küçümsenmeyecek şeylerdendir. Çocuk, adını aldığı zat hakkında kendisine verilen küçük bir malumatla, onu daima başının üstünde hissedecek ve ilk devrelerde belki şuuruna varmadan, fakat sonraları bütün samimiyetiyle ona benzemek için çırpınıp duracaktır.

Ayrıca, bu ismin, toplum tarafından kendisine ehemmiyet atfedilen bir şahıs tarafından konması da çok mühimdir. Çok defa 'senin ismini falan zat koymuştur' sözü karşısında, gencin vicdanının uyandığı ve kendinde bir iç-toparlanma meydana geldiği göze çarpmıştır.

Şunu da hemen arz edeyim ki; ezan, kamet ve isim koyma gibi bu ilk vazifeleri, bir kısım aceleci kimseler yadırgayıp hafife almamalıdır. Bunlar, çocuğa karşı yapılması gerekli yüzlerce mükellefiyetten sadece bir iki tanesidir. Ve yine bunlar, doğrudan doğruya çocuğun, kalp ve ruhunu hedef alan ve neticede de yüce meşîetle ^[10] ismarlamayı ifade eden bir iç teminattır. Yoksa, mesullerin vazifeleri bunlardan ibaret demek değildir.

Yine bu ilk devrede, çocuğun zihnine yerleşen şeylerin, bütün bir hayat boyu, onun, şuurunu baskı altında bulunduracağını düşünerek onunla geçirilen dakikalarda, ebeveynin tavır ve davranışları da çok mühimdir. Bu ilk tefahhüs ^[11] ve tecessüs döneminde anne ve babanın hareketleri onun şuuruna öylesine yerleşir ki, daha sonraki dönemlerde çocuk, çok defa bunların tesirinden kurtulamayarak, ebeveynini bu şuuraltıların baskısı altında dinler ve onların baskısı altında değerlendirir.

Anne Babanın Davranışları

Anne, baba onun nazarında, mürâî, dediklerini yapmayan; yalan

söyleyen; başkalarını aldatan; iyilik bilmeyen, başkalarına zulümden sakınmayan ve ebeveyn olma vekar ve ciddiyetinden mahrum bir kısım sefil varlıklar olarak iz bırakmış ve yer etmişse, bir daha onlardan müspet şeyler kapması oldukça zor, hatta imkânsızdır. Hele, onun gözü önünde, bilfiil fenalık yapılıyor ve hatta ona da yaptırılıyorsa, o anne baba bütün bütün kendilerine karşı güven ve itimadı sarsmış ve ileride vermeyi planladıkları şeylerin önünü tıkamışlar demektir. Bu ise çocuğun, ilk terbiye ocağı olan yuvadan hiçbir şey almadan, eli boş olarak ayrılmasını netice verecektir.

Binaenaleyh anne baba, sonsuz şefkatlerinin yanı başında, terbiyesiyle mükellef bulundukları çocuğun bu durumlarını da düşünerek, rollerini çok iyi oynama mecburiyetindedirler. Aynı zamanda oynayacakları rollerini alabildiğine yürekten ve bir ibadet neşvesi içinde oynamalıdır. Vâkıa, burada ne rol ne de oyun yoktur ama, yine de 'dîk-i elfaz' ^[12] yüzünden bu tabirlere baş vuruldu.

Bütün bunların ötesinde, kaf dağından ağır en büyük iş ise, çocuğun fizikî gelişmesine muhâzî olarak değişen bakış zâviyelerine karşı tespitlerin isabetli yapılması ve ona göre de tavır ve vaziyet ayarlamalarına gidilmesidir. Nasıl ki, yavrunun fizyolojik gelişmesi merhalelerinde, hekim tavsiyesine göre belli rejimler vazedilerek mama ayarlamaları yapılıyor; öyle de onun kalben ve ruhen gelişmesi nazara alınarak, verilecek şeylerin cins ve miktarlarına titizlik gösterilmelidir.

Bir devrede o, göz ve kulak yoluyla aldığı şeylerle besleniyorsa, o devrede, bu iki menfezden kalbine ve ruhuna giren şeylere dikkat edilmelidir. Bir başka devrede, daha başka alıcılarıyla değişik

tecessüsler peşinde ise, bu defada, o zâviyeden verilmesi gerekli olan şeylerle imdadına koşulmalıdır.

[1] Asr-ı hâzır: Asrımız.

[2] Lâzım-ı gayr-ı müfarık: Ayrılması mümkün olmayan. Mutlaka lâzım olan.

[3] Malumu îlam: Bilineni bildirme.

[4] Verâset: Kalıtım.

[5] Kaziye-i muhkeme: Tam, sağlam hüküm.

[6] Nutfe: Meni. Aynı cinsten hücrelerin birleşmesi.

[7] Kuvve-i inbâtiye: Bitiren, yeşerten kuvvet

[8] Şart-ı âdî: Normal olarak şart olan.

[9] Gulyabânî: İnsanı felakete attığına itikat edilen vahşi bir mahlûk ismi.

[10] Meşîet: İrade. Dilemek. Arzu. İstek.

[11] Tefahhüs: Bir şeyin, bir meselenin içyüzünü dikkatle araştırmak.

[12] Dik-i elfaz: Lafızların darlığı, ifade güçlüğü.